

Forskningsprojekt

Finansierade av Statens institutionsstyrelse, SiS

Institutionsvård i fokus ges ut av Statens institutionsstyrelse, SiS. Serien omfattar såväl sammanställningar, statistik, redovisningar och utvärderingar som forskningspublikationer. Forskningsrapporterna har en särskild markering på framsidan, en författarpresentation samt uppgifter om finansieringsförfarandet och den vetenskapliga granskningen.

Rapporterna som inte är forskningsrapporter produceras och bereds i regel inom avdelningen för utveckling av vård och behandling. Även företrädare för verksamheten och externa sakkunniga kan vara delaktiga i framtagningen av rapporter, antingen som medförfattare eller granskare.

Beslut om publicering fattas av ett redaktionsråd som består av företrädare från SiS avdelning för utveckling av vård och behandling samt kommunikationsavdelningen.

Ansvarig utgivare för Institutionsvård i fokus är SiS generaldirektör Kent Ehliasson.

ISBN 978-91-87053-16-0

Forskningsprojekt finansierade av Statens institutionsstyrelse, SiS
Nummer 2 år 2013 i rapportserien Institutionsvård i fokus

Publikationerna finns att beställa eller ladda ner från SiS webbplats.
www.stat-inst.se

Publikationsseriens adress:
Statens institutionsstyrelse
Box 16363
103 26 Stockholm

Engelsk titel:
Institutional Care in Focus

Forskningsprojekt

Finansierade av Statens institutionsstyrelse, SiS

Innehållsförteckning

Om SiS och myndighetens forskningsuppdrag	3
Förteckning över alla projekt med sidhänvisning	6
Nya projekt 2013	13
Projekt 2012 och tidigare	17
Förteckning över forskningsrapporter i SiS publikationsserie	75
Beskrivning av ett projekt:	
Forskare måste våga lämna datorskärmen	79

Om SiS och myndighetens forskningsuppdrag

Statens institutionsstyrelse, SiS, är en statlig myndighet som bedriver individuellt anpassad vård och behandling av ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med missbruksproblem enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård unga (LVU) och Lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Uppdraget är att, i samverkan med socialtjänsten, ge ungdomar och klienter bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk och kriminalitet.

Ungdomar som begår allvarliga brott när de är i åldern 15 till 17 år kan av domstol bli dömda till sluten ungdomsvård i stället för till fängelse enligt Lag om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU). SiS verkställer också sluten ungdomsvård (LSU) och ungdomarna avtjänar det tidsbestämda straffet på speciella avdelningar på våra ungdomshem.

Verksamheten bedrivs vid ett 30-tal institutioner över hela landet. Vid ingången till 2013 fanns det 25 särskilda ungdomshem med drygt 600 platser för akut- och utredning, behandling eller utslussning. De flesta avdelningarna är låsbara. På de elva LVM-hemmen för vård av vuxna missbrukare fanns drygt 300 platser för mottagning/avgiftning, behandling eller utslussning. Även LVM-hem gör utredningar. I de flesta fall vårdas flickor/pojkar och kvinnor/män på separata avdelningar eller institutioner.

Forskning och utveckling har sedan myndigheten bildades 1993/1994 haft en framskjutet plats inom SiS. Myndigheten finansierar en rad forsknings-, utvecklings- och utbildningsprojekt som ska förbättra vården och höja personalens kompetens.

Myndigheten har ett särskilt forskningsprogram, som finns tillgängligt på SiS webbplats. SiS satsar främst på forskning rörande den egna verksamheten, dess personal och klientgrupper. Prioriterade områden är vårdens insatser och resultat, förändringsprocesser och förhållningssätt, organisations- och samverkansfrågor samt rättstillämpning.

Ansökningar om forskningsfinansiering lämnas en gång per år och beredningen sker i två steg. Vid första ansökningstillfället lämnas en projektskiss. Av dessa går ett antal vidare till nästa omgång då en fullständig ansökan lämnas. I vanliga fall beviljas medel till 3–5 ett- eller fleråriga projekt. SiS finansierar även doktorandprojekt.

SiS vetenskapliga råd biträder SiS i principiella frågor rörande forsknings- och utvecklingsarbete. Dess huvudsakliga uppgift är dock att bistå SiS i granskning och bedömning av forskningsansökningar. Rådet ska dessutom främja forskning inom ungdoms- och missbruksvården samt verka för att sprida information om SiS och SiS-finansierad forskning.

Under 2013 består vetenskapliga rådet av följande ledamöter:

Kent Ehliasson, GD, ordförande

Stefan Borg, fd verksamhetschef, Beroendecentrum Stockholm

Anders Bruhn, professor, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet

Claudia Fahlke, professor, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Johan Franck, professor, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet samt verksamhetschef, Beroendecentrum Stockholm

Katarina Lindeberg, institutionschef, SiS ungdomshem Råby

Niklas Långström, professor Centrum för våldsprevention, Karolinska institutet samt forskningsledare, Kriminalvården.

Titti Mattsson, professor, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Helena Müller, institutionschef, SiS LVM-hem Gudhemsgården

Kerstin Stenius, docent, forskningschef Institutet för hälsa och välfärd, Helsingfors universitet

Birgitta Vilén Johansson, avdelningschef individ- och familjeomsorgen, Malmö stad

Bo Vinnerljung, professor, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Under 1995/96 startade 17 forskningsprojekt som sammanlagt tilldelades 7,2 miljoner kronor. Sedan dess har Statens institutionsstyrelse beslutat att anslå drygt 120 miljoner kronor till forskning med relevans för tvångsvården av ungdomar och vuxna missbrukare.

Till 2012 års utlysning inkom 25 projektskisser, varav åtta gick vidare till fullständig ansökningsomgång. Efter vetenskapliga rådets höstmöte beviljades slutligen sju projekt medel för forskning med start 2013 varav tre med kvinnlig projektledare och fyra med manlig projektledare. Anslagsmottagarna var Karolinska institutet, samt universitetet i Karlstad, Lund och Stockholm. Pågående projekt beviljades under 2012 fortsättningsanslag om 2,8 miljoner kronor (för användning under 2013).

Största anslagsmottagarna över tid är Lunds universitet och Stockholms universitet, men forskningsmedel har beviljats till ett antal olika lärosäten och andra enheter. Forskningsprojekten fördelar sig på ett antal olika ämnen, men socialt arbete och psykologi är över tiden vanligast förekommande.

Forskningsprojekten redovisas både genom årliga lägesrapporter till SiS och avslutningsvis genom publicering i SiS rapportserie *Institutionsvård i fokus* och/eller som doktorsavhandlingar, tidskriftsartiklar, förlagspublikationer och liknande. Ofta presenteras projekten vid seminarier inom och utanför SiS såväl under projekttiden som efter att projektet har avslutats. Under 2012 publicerade till exempel Lina Ponnert en utvärdering av föräldraträningsprogrammet SiS Komet med fokus på föräldrarnas, socialtjänstens och organisationens perspektiv (se sidan 29). En annan forskningsrapport som utkom under 2012 var en effektutvärdering av det så kallade MVG-projektet ("Motverka våld och gäng") för ungdomar som vårdats på SiS institutioner. Rapporten, författad av Tommy Lundström, Marie Sallnäs och Maria Andersson Vogel, komplet-

terar den tidigare processutvärdering av MVG-projektet som genomfördes av Malin Åkerström i samband med att programmet implementerades (se sidan 32).

Med utgångspunkt i MVG-projektet framlades även två doktorsavhandlingar under 2012: I oktober disputerade Maria Andersson Vogel i socialt arbete vid Stockholms universitet på en avhandling som baserades på effektutvärderingen av projektet (se sidan 28) och en månad senare lade Goran Basic fram sin avhandling i sociologi vid Lunds universitet, nu med material från processanalysen (se sidan 27).

Under 2012 lades ytterligare två avhandlingar som baseras på SiS-finansierad forskning; i november disputerade Lia Ahonen i socialt arbete vid Örebro universitet på en avhandling som bland annat fokuserar på vad som hindrar eller främjar ungdomars utveckling under en institutionsvistelse och vilken potential som finns i den icke schemalagda tiden, som ju utgör en stor del av ungdomarnas vardag (se sidan 28). Samma månad disputerade Weddig Runquist i socialt arbete vid Lunds universitet på en avhandling om LVM-vårdens legitimering. I avhandlingen följer Runquist 80 klienter som vårdats enligt LVM och deras socialsekreterare. Några centrala frågor är exempelvis hur socialsekreterarna motiverar omhändertagandet och hur klienterna själva upplever tvångsvården – både under vårdtiden och efteråt (se sidan 31).

Sammanställningen av SiS-finansierade forskningsprojekt har tidigare publicerats som allmänna SiS-rapporter, som finns tillgängliga på SiS webbplats. Från och med 2011 ingår forskningskatalogen i rapportserien *Institutionsvård i fokus* och katalogen har i och med detta fått en ny utformning. I huvudsak redovisas samma uppgifter även fortsättningsvis. Nya projekt som påbörjas under 2013 listas i början av skriften. Därefter presenteras projekten i kronologisk ordning. På sidan 6 finns en förteckning över alla huvudsökande, projekttitel, beviljat belopp och om forskningen i första hand avser ungdomsvården eller missbruksvården. En lista över forskningsrapporter som publicerats i SiS publikationsserie finns på sidan 75.

Sammanställningen är gjord på SiS forskningskansli i maj 2013.

Förteckning över alla projekt

Huvudsökande, kort projekttitel, om forskningen i första hand avser vård och behandling av utsatta ungdomar, vård och behandling av missbrukare eller övergripande frågor samt sidhänvisning.

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Anckarsäter, Henrik	Empatistörningar som riskfaktorer hos personer med tidigt debuterande beteendestörningar	U	37
Angsell, Gun-Lis	LVM i Stockholm 1997	M	53
Armelius, Bengt-Åke	Psykiska störningar hos ungdomar med sociala problem	U	56
Armelius, Bengt-Åke	Missbruk och psykisk störning	M	67
Armelius, Kerstin	Affekter och relaterandeförmåga hos ungdomar med problem	U	46
Aronsson, Karin	Flickors röst under utredning och behandling. Hur ungdomar med olika bakgrund blir hörda i samtal och i skriftliga dokument	U	62
Berglund, Mats	Effektiv eftervård i SiS södra region (ESS-projektet)	M	44
Berglund, Mats	En randomiserad kontrollerad studie av kombinationen farmakologisk – psykologisk behandling i LVM-vården.	M	50
Berglund, Mats	Etik och LVM	M	68
Berglund, Mats	LVM-vårdens effektivitet. Ett naturligt experiment efter lagändringen 1994	M	69
Bergman, Lars	Svåra uppväxtförhållanden bland flickor – bakgrund, konsekvenser och åtgärder	U	56
Bergmark, Anders	Klientperspektiv på motivationsarbetet inom LVM-vården	M	57
Bergmark, Anders	Tvångsvård av vuxna missbrukare; teori, praktik och mortalitet	M	69

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Bergström, Martin	En kvasiexperimentell studie av MTFC på tre SiS institutioner	U	14
Blomqvist, Jan	En vinjettstudie av behovsbedömningar, val av vårdform och LVM-handläggning inom socialtjänsten	M	47
Blomqvist, Jan	Tvångsngripanden, frivillig vård och livsstilsförändring. Behandlingserfarenhetens roll i det långsiktiga rehabiliteringsförloppet	M	62
Boklund-Palm, Ann	Äldre missbrukare inom institutionsvård – exemplet Östfora	M	70
Colnerud, Gunnel	Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar	U	70
Degner, Jürgen	Kontinuitet som förändringsagent i socialt arbete med tvångsomhändertagna ungdomar på institution	U	48
Denvall, Verner	Vägen från utredning till åtgärd.	U	19
Ekendahl, Mats	Utslussning av LVM-klienter – eftervårdsinsatser ur socialtjänstens och missbrukarens perspektiv	M	34
Fondén, Charlotta	Ungdomar från särskilda ungdomshem i brottsliga nätverk	U	57
Forsberg, Lars	Kostnadseffektivt lärande av motiverande samtal (MI) och kvalitetssäkring av samtalen	M	15
Frank, Ove	Statistiska index och prediktorer inom den institutionella missbrukarvården	M	58
Frank, Ove & Thorburn, Daniel	En analys av vård och återfall i missbruk med statistiska durations- och transitionsmodeller	M	50
Fridell, Mats	Resursanvändning och kostnader för kvinnor med dubbeldiagnos i LVU- och LVM-vård	M/U	18
Fridell, Mats	Kvalitetsfaktorer vid överlämning av utredningsresultat till klient, socialtjänst och behandlingspersonal i LVM-vård	M	30
Fridell, Mats	Två- till treårsuppföljning av LVU- och LVM-vårdade kvinnor från Lunden	M/U	40

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Fridell, Mats	En utforsknings- och jämförande studie av missbrukare i psykiatrisk vård och LVM-vård med avseende på självmordsförsök	M	71
Fyhr, Gurli	Dolda resurskrävande problem i vård och omsorgsorganisationer	U	63
Gerrevall, Per	Pedagogikens villkor och möjligheter inom de särskilda ungdomshemmen	U	71
Gruber, Sabine	Etnicitet, kön, pojkar och unga män i institutionsbehandling	U	24
Gumpert, Clara	ADHD hos missbrukande kvinnor	M	19
Gustafsson, Ewa	Tvångsvård av missbrukare – ett rättsligt perspektiv	M	67
Hansson, Kjell	En jämförelse mellan institutionsvård och intensiv fosterhemsplacering	U	53
Hansson, Kjell	Salutogen utredning och behandling. En kvasiexperimentell studie med inriktning på asociala ungdomar	U	59
Hermodsson, Anne	Ungdomar i §12-vård. Önskemål om hjälp och delaktighet	U	59
Hirvikoski, Tatja	Behandling och långtidsuppföljning av vuxna med ADHD som vårdas inom LVM-vård	M	14
Hollander, Anna	Straff eller vård – ett paradigmskifte i synen på unga lagöverträdare	U	48
Holm, Ulla	Behandlarrollen i missbrukarvården; professionell hållning och empati	M	72
Holmberg, Carin	Kvinnosynens praktiska betydelse i behandlingsarbetet med missbrukande kvinnor	M	54
Holmqvist, Rolf	Samspel och följsamhet – om behandlings-samarbete och manualer	U	25
Holmqvist, Rolf	Föreställningar om sociala problem, åtgärder och samarbete hos ungdomar, föräldrar, socialsekreterare och institutionspersonal	U	35
Holmqvist, Rolf	Utvärdering av behandlingen av pojkar på särskilda ungdomshem	U	60
Hugo, Martin	Ungdomsbrottslingar, skolan och lärande	U	22

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Hydén, Margareta	Att tala om övergrepp och svåra erfarenheter. Behandling på särskilda ungdomshem	U	54
Jenner, Håkan	En studie av LVM-vård och frivillig vård med DOK-systemet som bas	M	30
Jenner, Håkan	En studie av en grupp SiS-elevs skolbakgrund som villkor för integrering och pedagogiska insatser på särskilda ungdomshem	U	44
Johansson, Göran	Missbruk, behandling, prevention – en studie av intrakulturell strategi. Exemplet zigenare	M	41
Johansson, Göran	En studie av familjehemsvård för vuxna missbrukare	M	51
Johansson, Göran	LVM-vård som kulturell ingenjörskonst. En socialantropologisk studie av en vårdforms faktiska innehåll	M	64
Jonsson, Bert	Effekter av kognitiv träning på skolprestation och självreglering av beteenden	U	20
Kurube, Noriko	Alkoholmissbrukares livshistorier	M	61
Kühlhorn, Eckart	Återfall i brott för unga lagöverträdare efter slutna ungdomsvård, fängelse och alternativa straff utanför anstalt	U	38
Kühlhorn, Eckart	Utvärdering av slutna ungdomsvård	U	60
Laanemets, Leili	Kön och behandlingsarbete inom tvångsvården	M	27
Lardén, Martin	Utvärdering av ett individuellt kognitiv-beteendeterapeutiskt behandlingsprogram för ungdomar med svår våldspenetrering	U	41
Levin, Claes	Hur tänker man behandling?	U	55
Långström, Niklas	Psykisk störning, andra risk-/skyddsfaktorer och våldsbänagenhet hos samhällsomhändertagna ungdomar	U	34
Långström, Niklas	Bedömning av unga våldsbrottsdömdas risk för problem med anpassning på institution och återfall i brott med hjälp av SAVRY	U	38
Löfgren-Mårtensson, Charlotta	Sex- och samlevnadsundervisning på SiS ungdomshem. Member checks, implementering och utvärdering	U	17

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Mattsson, Titti	God vård? En rättssäkerhetsstudie om ungas rättsliga villkor på institution	U	25
Mattsson, Titti	Barn och ungdomar i institutionsvård. En rättsvetenskaplig undersökning av ungas rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi	U	39
Mattsson, Titti	En rättslig studie av tvångsvård av barn och unga	U	72
Morén, Stefan	Treatment repeaters in the Swedish compulsory addiction treatment system	M	17
Månsson, Sven-Axel	Sexuellt risktagande bland tvångsomhändertagna ungdomar inom SiS	U	21
Oscarsson, Lars	Institutionaliserade behandlingsprinciper vid vård av ungdomar med social problematik	U	28
Palm, Jessica	Hur, när och för vem används tvångsvård?	M	26
Pettersson, Tove	Betydelse av öppenhet och strafftid för återfall i brott	U	13, 18
Rydellius, Per-Anders	ADHD/DAMP-projektet vid SiS	U	51
Rydellius, Per-Arne	Själv mord och våldsam död före 25 års ålder. Följder av en omöjlig livssituation?	U	65
Rystedt, Ingrid	Psykiatrisk samsjuklighet inom LVM vården: Ökad kunskap för ett främjat och integrerat omhändertagande på individ och systemnivå	M	15
Sallnäs, Marie	Effektutvärdering av förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats på SiS institution	U	28
Sandell, Rolf	Förutsättningar för en god behandlingsallians mellan personal och elever på särskilt ungdomshem	U	49
Sarnecki, Jerzy	Uppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001	U	42
Sarnecki, Jerzy	24-års uppföljning av ungdomar som under åren 1990–95 varit inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholm	U	65

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Sarnecki, Jerzy	Före och efter ungdomshemmet – Livsförlopp hos personer för vilka sökt plats på ungdomshem i Stockholm åren 1990–1995 samt deras anhöriga	U	13
Schlytter, Astrid	Länsrättens tillämpning av LVU och flickors respektive pojkars asocialitet	U	73
Skärner, Anette	En studie av kontaktmannaskapet inom LVM-vården	M	35
Skärner, Anette	Narkotikamissbrukare i LVM-vård och deras sociala nätverk	M	65
Stenius, Kerstin	Utvärdering av Vårdkedjeprojektet	M	36
Stenius, Kerstin	Tvångsvård och alternativa kontroll- och vårdinsatser i svenska och finska kommuner	M	39
Sunesson, Sune	Behandlingsbegreppet i teori och praktik	U	73
Swaling, Jan	Asociala ungdomars sociala nätverk	U	66
Svensson, Bengt	Hur formas och genomförs socialtjänstens insatser efter avslutad LVM-vård?	M	31
Svensson, Bengt	Rymningar och avvikningar inom LVM-vården	M	45
Svensson, Bengt	LVM-vårdens arbete. En undersökning av vårdarbetet på behandlingshem	M	66
Svensson, Gustav	Domar i LVU- och LVM-mål. En rättssäkerhetsstudie	M/U	23
Svensson, Idor	Läs- och skrivsvårigheters inverkan på begåvningsbedömning och andra kognitiva störningar inom LVM- och ungdomsvården	M	21
Svensson, Idor	Blir elever på särskilda ungdomshem bättre läsare genom datorbaserad utrustning och en litterat miljö?	U	36
Svensson, Ingemar	En studie av reflektion och handledning som resultat av personalutbildning på SiS institutioner	U	61
Svensson, Kerstin	Utvärdering av SiS Komet	U	29
Swärd, Hans	Tvångsvårdade missbrukare i hemlöshet	U	49
Tengström, Anders	En pilotstudie av ACT inom SiS ungdomsvård	U	22

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Tengström, Anders	En studie av en KBT-behandling (ACT)	U	19
Tidefors, Inga	Unga förövare av sexuella övergrepp	U	42
Torstenson, Marie	Kvinnors antisocialitet och brottslighet i ett livsförloppsperspektiv	U	50
Tuvemo, Torsten	Transnationellt adopterade ungdomar på §12-hem	U	55
Tärnfalk, Michael	Barnets bästa när barn begått allvarliga brott	U	13
von Greiff, Katarina	En studie av utlandsadopterades syn på sina uppväxtvillkor och sin livssituation	U	64
Wängby, Margit	En utvärdering/validering av ADAD rörande flickors psykiska och somatiska hälsa	U	31
Wängby, Margit	Mekanismer som skapar och vidmakthåller antisociala problem hos flickor	U	45
Wästerfors, David	Kampen om skolarbetet på särskilda ungdomshem	U	23
Åkerström, Malin	Betydelsen av etnicitet vid särskilda ungdomshem – en sociologisk undersökning	U	27
Åkerström, Malin	Processutvärdering av förstärkt vårdkedja inom ungdomsvården	U	32
Åkerström, Malin	Sociologiska perspektiv på ungdomshemmens konflikthantering	U	33
Åkerström, Malin	Inkorporeringen av anhöriga i behandlingsarbetet – en sociologisk studie	U	74
Åström, Karsten	En rättsociologisk studie av rättssäkerhetens utveckling för tvångsomhändertagna missbrukare under 1990-talet	M	52

Nya projekt 2013

Ungdomsvård

Betydelse av öppenhet och strafftid för återfall i brott. En undersökning av ungdomar dömda till sluten ungdomsvård. Ungdomarnas perspektiv. (41-091-2012).

Sökande: Docent Tove Pettersson, Stockholms universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 500 000 kronor

Se projekt 41-226-2010 (sidan 18).

Före och efter ungdomshemmet. Livsförlopp hos personer för vilka sökts plats på ungdomshem i Stockholm åren 1990–1995 samt deras anhöriga. (41-181-2012)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Stockholms universitet

Medsökande: Docent Tove Pettersson, Stockholms universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 700 000 kronor

Rekommenderade medel 2014: 500 000 kronor

Rekommenderade medel 2015: 500 000 kronor

Under åren 1990 till 1995 ansöktes om plats för drygt 1 400 barn/ungdomar på Stockholms läns så kallade § 12-hem. I dagsläget är dessa personer i 30–40 års-åldern. Syftet med projektet är att studera dessa individers livsförlopp; från födelsen fram till tiden för ansökan om plats på § 12-hem, samt från ansökningstiden fram till idag. I fokus står upphörande respektive fortsättande av antisociala beteenden, så som alkohol- och narkotikamissbruk, samt brottslighet, och kopplingen mellan dessa båda. Projektet kommer att bedrivas i nära samarbete med "The Stockholm Life Course Project". Både kvantitativa (registerdata) och kvalitativa data (livsberättelseintervjuer) kommer att samlas in och analyseras.

Barnets bästa när barn begått allvarliga brott (41-205-2012)

Sökande: Fil dr Michael Tärnfalk, Stockholms universitet

Medsökande: Jur dr Anna Kaldal, Stockholms universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 500 000 kronor

Rekommenderade medel 2014: 500 000 kronor

Rekommenderade medel 2015: 500 000 kronor

Unga som begår brott befinner sig ofta i en gråzon mellan straffande och vårdande åtgärder. Projektets övergripande syfte är att studera om – och i så fall hur – samhällets reglering och hantering av unga som begår allvarliga brott sker utifrån barnets bästa. I det föreliggande projektet studeras barn/unga som har dömts till LSU och som efter verkställd påföljd omhändertagits för fortsatt vård enligt LVU, eller SoL. Projektet består av fem delstudier där gällande rätt, barnkonventionen och evidensläget inom den samhällsvetenskapliga forskningen sammankopplas med den faktiska hanteringen av unga lagöverträdare, samt med de ungas egen uppfattning om begreppet "barnets bästa". Material inhämtas från domstolar och sociala myndigheter och därutöver analyseras intervjudata med socialsekreterare och unga. Dessutom ingår en kvantitativ studie där unga som fått/inte fått fortsatt vård efter verkställd LSU jämförs avseende vårdbehov och återfall i brott.

En kvasiexperimentell studie av MTFC (Multidimensional Treatment Fostercare) på tre SiS institutioner (41-210-2012)

Sökande: Fil dr Martin Bergström, Lunds universitet

Projektid: 2013-01-01–2016-12-31

Beviljade medel: 840 000 kronor

Rekommenderade medel 2014: 1 000 000 kronor

Rekommenderade medel 2015: 830 000 kronor

Rekommenderade medel 2016: 830 000 kronor

SiS ungdomshem utgör en del av vårdkedjan för ungdomar med svåra problem i skolan och ihållande antisocialt beteende. SiS har infört Multidimensional Treatment Fostercare (MTFC) på tre institutioner. Syftet med det föreliggande projekt är att jämföra om MTFC är mer effektiv än sedvanlig behandling när det gäller att förbättra de ungas skolprestation, samt att minska deras kriminella beteenden, missbruk och psykosociala problematik. Forskningsdesignen är kvasiexperimentell med två grupper (behandlingsgrupp/kontrollgrupp) och två mättillfällen.

Missbruksvård

Behandling och långtidsuppföljning av vuxna med ADHD som vårdas inom LVM-vård (41-204-2012)

Sökande: Med dr, leg psykolog, spec. neuropsyk. Tatja Hirvikoski, Karolinska institutet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 500 000 kronor

Rekommenderade medel 2014: 500 000 kronor

Rekommenderade medel 2015: 500 000 kronor

Det finns inga vetenskapligt utvärderade psykologiska behandlingsmetoder för klienter med ADHD inom LVM-vården. Det aktuella projektet syftar till att utvärdera gruppbaserad färdighetsträning för vuxna med ADHD som vårdas enligt LVM. Färdighetsträningen grundas på metoder inom dialektisk beteendeterapi. I den första fasen utvärderas genomförbarheten av behandlingen, dess effekt på psykiatriska symtom, samt grad av tillfredsställelse med behandlingen. I den andra fasen görs en uppföljning av deltagarna sex månader efter avslutad LVM. I projektet används självskattningsskalor och intervjuer med deltagare och deras socialsekreterare för att undersöka deltagarnas aktuella situation, deras missbruksstatus och eventuellt pågående behandling. Framkomna data ska jämföras med en tidigare studerad grupp om 60 patienter med ADHD-diagnos som vårdats på samma institution som studiegruppen under åren 2004–2008.

Psykiatrisk samsjuklighet inom LVM-vården: Ökad kunskap för ett främjat och integrerat omhändertagande på individ och systemnivå (41-206-2012)

Sökande: MD, Fil dr Ingrid Rystedt, Institutionen för hälsovetenskaper, Karlstads universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2013-12-31

Medsökande: Fil dr Eva Olsson¹, Fil dr Mona Sundh¹, Professor Kim Mueser²,

Docent Mark Mc Govern³

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Över 30 procent av de tvångsintagna på LVM-hem uppger att de erhållit psykiatrisk vård sex månader före inskrivningen. Evidensbaserad vård av personer med missbruks-/beroendeproblematik och samsjuklighet innebär bland annat att insatserna integreras runt individen. Syftet med projektet är att klarlägga genomförbarheten och hållbarheten av två psykosociala och psykoedukativa behandlingsalternativ inom LVM-vården och att belysa detta på verksamhetsnivå så väl som på individnivå. I projektet ingår implementering och uppföljning av de två behandlingsmodellerna, intervjuer med personal på de aktuella LVM-hemmen, samt intervjuer med klienter efter utskrivning.

Kostnadseffektivt lärande av motiverande samtal (Motivational Interviewing; MI) och kvalitetssäkring av samtalen (41-185-2012)

Sökande: Med dr Lars Forsberg, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet

Medsökande: Professor Ata Ghaderi, Uppsala Universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Rekommenderade medel 2014: 750 000 kronor

Rekommenderade medel 2015: 750 000 kronor

¹ Karlstads Universitet

² Boston University, USA

³ Dartmouth Psychiatric Research Center, USA

Motiverande samtal (Motivational Interviewing: MI) är en klientcentrerad samtalsmetod som syftar till att frammana och stärka motivation till förändring. Projektet syftar till att – inom ramen för SiS implementering av MI – utvärdera kompetensen i MI bland de anställda. Anställda som genomgår grundutbildning i MI kommer att beskrivas avseende sin kompetens i metoden. Studiens primära hypotes är att grundutbildning ger deltagarna MI-kompetens, men att den inte möjliggör för deltagarna att nå den rekommenderade kompetensnivån i metoden. Utvärderingen kommer att genomföras bland anställda som genomgår grundkurs i MI vid elva LVM-institutioner. Efter grundutbildningen randomiseras behandlarna till två olika betingelser: a) fortsättningsutbildning och kollegial handledning eller b) sex tillfällen med telefonhandledning. Därefter görs uppföljningsmätningar med ett standardiserat instrument och expertkodare för att mäta kompetens i MI.

Projekt 2012 och tidigare

Forskning med inriktning på vård och behandling av utsatta ungdomar samt forskning med inriktning på missbrukare, särskilt tvångsvård

2012

Ungdomsvård

Sex- och samlevnadsundervisning på SiS ungdomshem. Member checks, implementering och utvärdering. Steg 2. (41-130-2011)

Sökande: Docent Charlotta Löfgren-Mårtensson, Centrum för professionsstudier, Malmö högskola

Medsökande: Professor Sven-Axel Månsson, doktorand Malin Lindroth, Malmö högskola

Projektperiod; 2012-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 1 860 000 kronor

Projektet ingår i Malin Lindroths doktorandprojekt och är en fortsättning på licentiatprojektet som inleddes 2010 (se sidan 21). Syftet är att, med ungdomarna som viktiga medaktörer, utforma en modell för sex- och samlevnadsundervisning som är anpassat för SiS ungdomar och som är möjlig att implementera inom ramen för SiS ungdomsvård.

Missbruksvård

Treatment Repeaters in the Swedish Compulsory Addiction Treatment System (41-153-2010).

Sökande: Professor Stefan Morén, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.

Medsökande: Professor Lena Lundgren, Center for Addictions Research and Services, Boston (USA).

Projektperiod: 2012-01-01–2014-12-31

Beviljade medel: 2 320 000 kronor

Rekommenderade medel 2014: 950 000 kronor

Projektets syfte är dels att identifiera och beskriva särskilda klientgrupper som återkommande är föremål för LVM-vård och dels att undersöka om vissa klientgrupper till följd av LVM-vård har större sannolikhet än andra att uppnå drogfrihet och förbättrade levnadsvillkor genom att undersöka skillnader i utfall mellan första och tredje/fjärde tillfälle av LVM-vård.

2011

Betydelsen av öppenhet och strafftid för återfall i brott (41-226-2010)

Sökande: Docent Tove Pettersson, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2011-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 1 400 000 kronor + 500 000 kronor (se sidan 13)

Sedan 1999 kan ungdomar som begår allvarliga brott dömas till sluten ungdomsvård som verkställs vid SiS. Tidigare forskning visar att sedan LSU infördes har strafftiderna för denna grupp ungdomar ökat. Då ingen villkorlig frigivning förekommer vid LSU är dessutom tiden ungdomarna vistas i låsta former påtagligt längre än innan reformen. Forskning har också visat att så väl långa strafftider som hög grad av inlåsning kan ha negativa effekter på risken för återfall i brott. Det är därför angeläget att studera sambandet mellan öppenhet och återfall i brott mer ingående och att försöka utreda strafftidernas betydelse för återfall i brott. Studiens huvudsyfte är således att undersöka på vilket sätt öppenhet under institutionstiden är relaterat till återfall i brott efter avtjänande av en dom till sluten ungdomsvård. Ytterligare ett syfte är att se om längre strafftid innebär en ökad risk för återfall i brott. Efter en tilläggsansökan kommer även intervjuer med dömda ungdomar att genomföras (projekt 41-091-2012). Syftet med intervjustudien är att få förståelse för hur ungdomarna upplever sin verkställighet, med särskilt fokus på permissioner och vägen fram till tiden efter verkställigheten.

Resursanvändning och kostnader för kvinnor med dubbeldiagnos i LVU- och LVM-vård. Hur påverkas kostnadsutfallet av insatser inom SiS-vård? (41-230-2010)

Sökande: Professor Mats Fridell, Institutionen för psykologi, Linnéuniversitetet

Medsökande: Fil dr Tina Olsson, Linnéuniversitetet

Projektperiod: 2011-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 500 000 kronor

Syftet med studien är att undersöka och kvantifiera den potentiella samhällsekonomiska nyttan med att behandla kvinnor från Lundens LVM- och LVU-avdelningar med samtidigt beroendetillstånd och psykisk störning. Studien genomförs med metodiken Cost of Illness (COI) och bygger dels på befintliga data från tidigare studier på Lunden som kompletteras med olika registeruppgifter.

Publikationer:

Olsson, TM, Fridell, M (2012). Women with co-occurring substance abuse and mental disorders in Sweden: a longitudinal study of criminal justice system involvement and costs. *Mental Health and Substance Use*, 1–18.

En studie av en KBT-behandling i grupp med syfte att förbättra ungdomars psykosociala hälsa – specifikt psykisk ohälsa och missbruk (41-623-2010)

Sökande: Docent Anders Tengström, FORUM/Maria Ungdom

Medsökande: Professor Steven Hayes, University of Nevada, USA

Projektperiod: 2011-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 3 000 000 kronor

Acceptance and Commitment Therapy (ACT) är en KBT-metod som visat goda resultat genom relativt korta ACT-interventioner på ett brett spektrum av (psykosociala) problem, som till exempel drogmissbruk, ångest, depression, självskadebeteende. Studien syftar till att utvärdera behandlingseffekter av en kort ACT-gruppbehandling (totalt 12 timmar) för ungdomar med psykiska problem och missbruk/riskbruk av alkohol eller droger i både slutna och öppna behandlingsmiljöer. Studien kommer att genomföras parallellt i två organisationer; dels inom SiS där ungdomar som är akutplacerade, under utredning eller behandling kan delat, och dels på Maria Ungdom i Stockholm som en randomiserad kontrollerad studie. En pilotstudie genomfördes på fem SiS-institutioner under 2010 och visade positiva resultat både med hänsyn till genomförbarhet och till utfall.

ADHD hos missbrukande kvinnor: Diagnos och behandling inom SiS (41-233-2010)

Sökande: Med dr Clara Gumpert, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet

Medsökande: Med dr, psykolog Åsa Eriksson, Karolinska institutet

Projektperiod: 2011-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 650 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att kartlägga förekomsten av ADHD hos missbrukande kvinnor som vårdas inom SiS (LVU/LVM) samt att utveckla och utvärdera ett träningsprogram för social färdighet hos denna grupp klienter.

I detta pilotprojekt utforskas möjligheten att genomföra ett träningsprogram anpassat för kvinnor med ADHD inom SiS LVM-vård.

2010

Vägen från utredning till åtgärd (2009/0017)

Sökande: Docent Verner Denvall, Institutionen för socialt arbete, Linnéuniversitetet

Medsökande: Doktorand Sofia Enell, IVOSA, Linnéuniversitetet

Projektperiod: 2010-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Undersökningens syfte är att studera hur utredningar som genomförs av SiS används i behandling på SiS särskilda ungdomshem eller av kommunens socialtjänst. I projek-

tet undersöks förväntningar och uppfattningar om utredningar bland utrednings- och behandlingsansvariga inom SiS och socialtjänst, hur de uppfattar den unges delaktighet och deras bedömning av utredningarnas relevans i behandlingsarbetet. Projektets frågeställningar kommer att besvaras genom enkätundersökningar i två delstudier.

Delstudie 1 fokuserar på socialsekreterares och utredningsansvarigas förväntningar och uppfattningar kring utredningen. Delstudie 2 inriktas på hur mottagare av utredningen uppfattar dess konsekvenser för behandlingsarbetet. I båda delstudierna skattas den unges delaktighet av personalen hos SiS och i delstudie 2 även av socialsekreterare.

Publikationer:

Enell, S, Denvall, V (kommande). *Från utredning till åtgärd. Utredningsplaceringar vid särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus.

**Effekter av kognitiv träning på skolprestation och självreglering av beteenden
(2007/0013)(2009/0018)**

Sökande: Fil dr Bert Jonsson, Umeå universitet, Institutionen för psykologi

Medsökande: Docent Anna Stigsdotter Neely, Umeå universitet, Institutionen för psykologi

Projektperiod: 2010-01-01–2012-12-31

Beviljade medel: 228 000 kronor (pilotstudie 2008), 2 450 000 kronor (doktorandprojekt)

Det övergripande syftet med projektet är att undersöka om träning av arbetsminnet för SiS ungdomar kan medföra bättre kognitiva och sociala funktioner. I en pilotstudie på 2 särskilda ungdomshem under 2008 konstaterades att ungdomarna accepterar att arbeta med datorbaserade träningsprogram. Totalt 8 behandlingshem ska ingå i denna utvidgade undersökning med syfte att studera effekter av minnesträning på arbetsminnet och skolrelaterade variabler som ordavkodning, läsförståelse, hörförståelse och matematik. Vidare är avsikten att studera effekterna av arbetsminnesträning på elevernas förmåga till förbättrad uppgiftsorientering och självbild/självkänsla.

Sexuellt risktagande bland tvångsomhändertagna ungdomar inom SiS – behovsanalys och modellkonstruktion (2009/0014)

Sökande: Professor Sven-Axel Månsson, Malmö högskola, Hälsa och samhälle

Medsökande: Doktorand Malin Lindroth, Malmö högskola, docent Lotta Löfgren-Mårtensson, Malmö högskola

Projektperiod: 2010-01-01–2011-12-31 (licentiatprojekt)

Beviljade medel: 1 600 000 kronor

Syftet med studien är att fördjupa kunskapen om erfarenheter av och reflektioner kring sexuellt risktagande bland tvångsomhändertagna ungdomar. Projektets empiri samlas in genom såväl kvantitativa som kvalitativa metoder. Den information som intervjuerna ger ska sedan ligga till grund för utformandet av en relevant och adekvat undervisningsmodell i sex- och samlevnadsfrågor för denna grupp ungdomar. Projektet fortsätter med en intervention (utbildning) och en utvärdering av den (se sidan 17).

Publikationer:

Lindroth, M, Löfgren-Mårtensson, C, Månsson, S-A (2012). Marginaliserad sexualitet? Tvångsomhändertagna ungdomars attityder, erfarenheter och handlingar. *Socionomens forskningssupplement* nr 31, s 44–52.

Löfgren-Mårtensson, C (kommande). *Det är värt risken*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus.

Läs- och skrivsvårigheters inverkan på begåvningsbedömning och andra kognitiva störningar i två samspel av inskrivna på LVM-hem och ungdomshem (2009/0012)

Sökande: Leg psykolog, fil dr Idor Svensson, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, Linnéuniversitetet

Medsökande: Leg psykolog, professor Mats Fridell, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, Linnéuniversitetet

Projektperiod: 2010-01-01–2012-12-31

Beviljade medel 2 250 000 kronor

Syftet med studien är att utreda läs- och skrivförmågan på ungdomar och vuxna missbrukare som vistas på institution vid tiden för undersökningen. För dem som har svårigheter med att läsa och skriva erbjuds ett manualbaserat behandlingsprogram. Interventionerna har i avsikt att träna avkodning och läsförståelse genom specifika träningsprogram och kompensatoriska hjälpmedel samt att öka motivationen för skriftspråkliga aktiviteter.

Studien genomförs på tre LVM-hem med totalt 40–50 deltagare i interventionsgruppen.

En pilotstudie av ACT inom SiS ungdomsvård i syfte att förbättra ungdomars psykosociala hälsa – specifikt psykisk ohälsa och missbruk (2009/0025)

Sökande: Med dr Anders Tengström, FORUM, Maria ungdom

Projektperiod: 2010-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: 950 000 kronor

Studiens syfte är att utvärdera behandlingseffekter av ACT – att hantera stress och främja hälsa, för ungdomar med psykiska problem och missbruk/riskbruk av alkohol eller droger. Medel beviljades för en pilotstudie på något/några SiS-institutioner i form av en kvasiexperimentell studie där ACT genomförs som intervention på vissa institutioner medan andra fungerar som kontroller. Pilotstudien ska ge svar på genomförbarhet och hur behandlingsmetoden uppfattas av ungdomar och personal.

2009

Ungdomsbrottslingar, skolan och lärande (2008/0007)

Sökande: Fil dr Martin Hugo, Högskolan i Jönköping

Medsökande: Professor Tomas Kroksmark, Högskolan i Jönköping

Projektperiod: 2009-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 2 100 000 kronor

Studien syftar till att utveckla djupare kunskap om hur ungdomarnas skolsituation ska kunna förbättras genom insatser som görs inom den skolförlagda delen under deras vistelsetid på de särskilda ungdomshemmen. En övergripande frågeställning är: Hur kan lärandesituationer arrangeras så att eleverna utvecklar intresse för skola och utbildning, blir motiverade för lärande, upplever meningsfullhet i studiesituationen?

Studien planeras i tre delar: I del 1 kartläggs skolverksamheten på samtliga särskilda ungdomshem. I del 2 riktas fokus mot ungdomarna och deras skolerfarenheter, erfarenheter av studier och lärande, motivation, lärandekapacitet och framtidsmål för studier. I del 3 ska ett antal elever och lärare följas under cirka ett och ett halvt år för att beskriva och analysera samspelet mellan lärare och ungdomar när det gäller ungdomars studier.

Publikationer:

Backlund, Å, Ekberg, M, Hugo, M, Isaksson, J, Strand, A-S (2012). Skolsocialt arbete – En angelägenhet för alla? *Socionomen* nr 2/2012.

Hugo, M (2010). *Skolverksamheten inom SiS 2009*. Statens institutionsstyrelse: Allmän SiS-rapport 2010:4.

Hugo, M (2011). När skolans lärande saknar mening. *Pedagogiska magasinet* Nr 2, 2011.

Hugo, M (2012). När skolans lärande saknar mening. I L. Mathiasson, (red.). *Uppdrag Lärare – en antologi om status, yrkesskicklighet och framtidsdrömmar*. Pedagogiska magasinets skriftserie nr. 9: Lärarförbundets Förlag.

Hugo, M (2013). Meningsfullt lärande i skolverksamheten på särskilda ungdomshem. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 1.

Domar i LVU- och LVM-mål. En rättssäkerhetsstudie (2008/0010)

Sökande: Docent Gustav Svensson, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2009-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: 1 010 000 kronor

Studien syftar till att undersöka domstolspraxis angående lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Undersökningen ska analysera och ta ställning till vilken betydelse denna praxis har i ett rättssäkerhetsperspektiv. Medför den fortlöpande tillämpningen av LVU och LVM att normer utbildas i domstolarnas domar till gagn för rättssäkerheten eller präglas rättstillämpningen av synen att varje fall är unikt varför tidigare praxis bedöms vara av underordnad betydelse? Undersökningen sker bl.a. mot bakgrund av forskningsresultat enligt vilka aktörerna i förvaltningsdomstolarna tar stor hänsyn till de sociala myndigheternas tankar om vad som är bäst för den enskilde i barn- och missbruksvård på bekostnad av ett mer strikt rättsligt förhållningssätt.

I projektet analyseras samtliga domar som Regeringsrätten meddelat angående LVU och LVM sedan 1982. Vidare undersöks de domar angående LVU och LVM som under en viss tidsperiod meddelats vid en kammarrätt och två länsrätter. Även tjänstemän vid socialnämnder intervjuas.

Publikationer:

Svensson, G (2011). Barnets bästa och rättssäkerheten i LVU-mål. I: Jan Fridthjof Bernt m.fl. (red): *Festskrift till Lotta Vahlne Westerhäll*. Stockholm: Santérus förlag, s 387–405.

Svensson, G (2011). Högsta förvaltningsdomstolen och LVU. Nordisk socialrättslig tidskrift nr 3–4: 53–94.

Svensson, G (2012). *Högsta förvaltningsdomstolen och tvångsvården. Om betydelsen i rättssäkerhetshänseende av domstolens domar angående LVU och LVM*. Norstedts juridik.

Kampen om skolarbetet på särskilda ungdomshem (2008/0003)

Sökande: Fil dr David Wästerfors, Lunds universitet, Sociologiska institutionen

Projektperiod: 2009-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 1 700 000 kronor

Projektets syfte är att undersöka när och hur undervisningen på särskilda ungdomshem hindras eller avbryts samt när och hur den på motsatt sätt återupprättas eller fortskrider. Frågeställningarna adresserar både strukturella (vilken plats och funktion har skolarbetet i den institutionella ordningen, vilka resurser finns för skolarbetet samt hur relateras elevers undervisning till institutionernas vardag och behandlingsverk-

samhet?) och situationella aspekter (hur samspelar personal och elever när skolarbetet avbryts respektive fortskrider, vilka kontextuella aspekter aktualiseras i detta samspel, samt hur förklaras "kampen om skolarbetet" av aktörerna själva?).

Den teoretiska inramningen utgörs av ett symboliskt-interaktionistiskt perspektiv, omfattande begrepp från ett flertal välkända och aktuella interaktionistiska teorier med institutionell relevans. Metodmässigt kombineras strukturerade intervjuer, längre samtalsintervjuer, dokumentanalys och fältobservationer.

Publikationer:

Wästerfors, D (2012). "Analyzing Social Ties in Total Institutions". *Qualitative Sociology Review*, VIII (2): 11–27.

Wästerfors, D, Åkerström, M (2012). "Moraliteter i svensk ungdomsvård". I Petterson, L & Pettersson, T (red.) *Kontrollens variationer*. Lund: Studentlitteratur.

Wästerfors, D (2013 in press). "Fragments of home in youth care institutions". Kusenbach, M, Paulsen, K, Milligan, M (editors) *Home – Place – Community: International Sociological Perspectives*. Frankfurt, New York, Oxford. Peter Lang International Academic Publishers.

2008

Etnicitet, kön, pojkar och unga män i institutionsbehandling (2007/0002)

Sökande: Fil dr Sabine Gruber, Tema Etnicitet, Linköpings universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: 1 330 000 kronor

Studiens övergripande syfte är att utveckla kunskap om vilka föreställningar om etnicitet och kön som genomsyrar ungdomshemmens institutionella praktiker. Studien undersöker hur etnicitet och kön blir betydelsebärande i den vård och behandling som bedrivs vid SiS särskilda ungdomshem och vilka konsekvenser detta får för den konkreta praktiken. De frågor som studien ska besvara är Hur är institutionspersonalens förståelse av pojkar/unga män relaterad till etnicitet och kön? Hur får förståelsen av etnicitet och kön betydelse för de åtgärder som vidtas? På vilket sätt är uppfattningar om "svenskhets" av betydelse för personalens handlande och interaktioner med ungdomarna.

Genom deltagande observation och intervjuer med personal på 5–6 institutioner avser projektet att identifiera hur etnicitet och kön via personalens handlande, reflektioner och definitioner av den sociala världen tillskrivs betydelse och tar konkret form i institutionernas vardagliga praktik.

Samspel och följsamhet – om behandlingssamarbete och manualer (2007/0007)

Sökande: Professor Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: I 680 000 kronor

Syftet är att studera hur samspelet mellan personal och ungdomar gestaltar sig på två avdelningar, Skolhemmet i Perstorp och Brostugan på Långanässkolan, som arbetar med påverkansprogram, fast med olika betoning på manualiserade riktlinjer och på relationsskapande miljöterapi. En teoretisk modell används som baseras på tanken att kommunikation i behandlingssituationer kan förstås som ständigt pågående förhandlingssituationer, där behandlare och behandlad kontinuerligt förhandlar om mål och metod och om hur den gemensamma verkligheten kan förstås. Med denna förståelsemodell kan man se det långsiktiga målet för behandlingen som en utveckling av klientens mentaliseringsförmåga, förmågan att förstå både sina egna handlingar och andras ur ett metakognitivt perspektiv.

Publikationer:

Gradin Franzén, A, Aronsson, K (2013). Teasing, laughing and disciplinary humor: Staff-youth interaction in detention home treatment. *Discourse Studies* 15(2), 167–183.

God vård? En rättssäkerhetsstudie om ungas rättsliga villkor på institution (2007/0009)

Sökande: Jur dr Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Elisabeth Eneroth, doktorand, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2009-12-31

Beviljade medel: I 180 000 kronor

Syftet med projektet är att undersöka ungas rättsliga ställning och handlingsmöjligheter vid en placering på institution på frivillig eller tvångsbasis, med särskilt fokus på socialtjänstens verksamhet utanför institutionen, samt att utifrån en offentlighetsrättslig ansats analysera de rättsliga relationerna mellan institutionen, övrig socialtjänst och den unge under placeringen. Projektet består av en undersökning av ungas formella rättssäkerhet i betydelsen förutsebarhet och sakliga hänsyn vid det formella beslutsförfarandet hos socialtjänsten under institutionsplaceringen. Vidare ska en studie ske av föreliggande uppdragsavtal om placering. Spörsmål rörande problematiken med blandade inslag av privat och offentlig verksamhet i socialtjänstens övergripande vårdansvar ska behandlas. Centrala social- respektive förvaltningsrättsliga begrepp för de aktuella verksamheterna ska utredas. Slutligen ska en förklaringsmodell formuleras, som synliggör och förklarar rättsområdets konstruktion avseende det formella beslutsförfarandet rörande den unges vård, dels på socialtjänst-, dels på institutionsnivå.

Det övergripande syftet med modellen är att tillgodose främst ett föreliggande praktiskt intresse. Detta intresse kan formuleras som en fråga: hur ska verkställigheten av

ett beslut om vård av unga på institution, rättsligen regleras och organiseras för att samtidigt tillgodose kravet på rättssäkerhet, ändamålsenlighet, samt praktisk genomförbarhet?

Publikationer:

Eneroth, E (2013). *Young Persons in Homes for Care or Residence: Competing Deep Structures in the Periphery of Law*, JFT, 1/2013, s. 1–10.

Eneroth, E (2013). *Könsneutrala rättsregler i samband med vård av unga utom hemmet i teori och praktik. Några reflektioner av en universitetslärare*, JFT 2/2013 s. 1–6.

Hur, när och för vem används tvångsvård? (2007/0020)

Sökande: Fil dr Jessica Palm, Stockholms universitet, SoRAD

Medsökande: Doktorand Jessica Storbjörk, Stockholms universitet, SoRAD

Projektperiod: 2008-01-01–2008-12-31

Beviljade medel: 863 000 kronor

Syftet är att undersöka hur, när och för vem tvångsvård enligt LVM används. Ett mer specifikt syfte är att analysera vilka som tvångsvårdas i jämförelse med vilka som vårdas inom den frivilliga missbrukarvården – vad predicerar intag till tvångsvård? Olika faktorer som kan vara avgörande för intag, egenskaper hos klienterna inklusive deras syn på behandling och kommundillhörighet kommer att undersökas. Ett ytterligare syfte är att analysera hur olika aktörer (med särskilt fokus på socialtjänsten och hur olika kommuner skiljer sig åt) resonerar i specifika LVM-ärenden och på ett mer generellt plan om och när och för vilka tvångsvård enligt LVM ska användas i relation till andra insatser som står till buds.

Tre redan insamlade material kommer att analyseras: 1865 intervjuer med/registeruppgifter om klienter/patienter i Stockholms läns missbrukarvård som jämförs med 2) SiS DOK-intervjuer med LVM-klienter där liknande frågor ställts om klienternas situation och 3) ett omfattande kvalitativt observations- och intervjumaterial från Vårdkedjeprosjektets utvärdering (nedan) där frågor om när LVM ska användas, hur olika klientgrupper ska hanteras, etiska dilemman och ansvarsområden för olika aktörer aktualiserats i aktuella LVM-ärenden och i generella resonemang. Ett fåtal kompletterande intervjuer kommer att göras.

Publikationer:

Palm, J (2009). "Man får inte supa ihjäl sig enligt svensk lagstiftning!" Svenska socialarbetares tal om bruket av tvångsvård. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift*, 26 (3): 277–293.

Storbjörk, J (2010). Vem tvångsvårdas? Utmärkande drag för tvångsvårdade respektive frivilligt vårdade personer med alkohol- och narkotikaproblem. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 27 (1): 19–46.

Betydelsen av etnicitet vid särskilda ungdomshem – en sociologisk undersökning (2007/0015)

Sökande: Professor Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Doktorand Goran Basic, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2011-12-31 (doktorandprojekt) Beviljade medel: 1 680 000 kronor

Innebörden av etnicitet och etnisk bakgrund är inte längre entydig i dagens Sverige. Undersökningen avser att urskilja vilken betydelse ungdomars etniska identitet ges i praxis av såväl ungdomar som personal på särskilda ungdomshem. En viktig utgångspunkt är att etnisk identitet inte alltid är närvarande som något väsentligt för en grupp eller individ. I undersökningen ska därför etnicitet studeras empiriskt genom att urskilja hur identiteter och kategoriseringar aktualiseras, markeras och formeras.

I undersökningen uppmärksammas vad som sägs eller gestaltas icke-verbalt, hur detta uttrycks, när det uttrycks samt i vilka situationer etnicitet implicit eller explicit synliggörs. Det teoretiska perspektivet utgörs av en etnometodologiskt influerad interaktionism. Det empiriska materialet består av dels etnografiskt fältarbete, dels av samtalsintervjuer. Förutom institutionens vardag där personalkonferenser och möten med andra yrkesrepresentanter och anhöriga ingår, ämnar man följa ungdomarnas skolarbete och fritid, personalens omsorgs- samt motivations- och behandlingsprogram.

2007

Kön och behandlingsarbete inom tvångsvården (2006/0060)

Sökande: Fil dr Leili Laanemets, Malmö högskola, Hälsa och samhälle

Projektperiod: 2006-11-15–2007-12-31

Beviljade medel: 743 000 kronor

Studiens syfte är att se hur flickor och pojkar respektive kvinnor och män bemöts utifrån ett jämställdhetsperspektiv, hur personalen beskriver sitt arbete utifrån kön/genus samt i vilka situationer som kön-/genusstrukturer bekräftas, respektive utmanas. Forskarna ska följa arbetet vid ett antal avdelningar inom såväl ungdoms- som missbruksvården (sju respektive tre avdelningar). Dessutom ska en enkät med frågor om vård och kön skickas till SiS personal.

Publikationer:

Laanemets, L, Kristiansen, A (2008). *Kön och behandling inom tvångsvård. En studie av hur vården organiseras med avseende på genus*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Institutionaliserade behandlingsprinciper vid vård av ungdomar med social problematik: Inventering och utfall (2006/0002)

Sökande: Professor Lars Oscarsson, BSR, Örebro universitet

Projektperiod: 2007-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 820 000 kronor

Ambitionen är att förändringsinsatser inom socialt arbete ska genomsyras av ett evidensbaserat förhållningssätt. Inom SiS verksamhetsområde har miljöterapi fortfarande en relativt stark förankring. Miljöterapi och terapeutiska samhällen betraktar den totala organisationen som förändringsagent och verksamheterna kan därför uppfattas som alltför diffusa och svåroperationaliserade för att passa in i en evidensbaserad praktik. Syftet med projektet är att studera frågan om såväl miljöterapi-baserade institutioner/avdelningar som institutioner/avdelningar som inte säger sig arbeta miljöterapeutiskt på SiS särskilda ungdomshem, organiserar behandlingen på basis av generella och/eller för vald teori och metod essentiella behandlingsprinciper.

Forskningsfrågorna är: Vilka essentiella behandlingsprinciper uttrycks i miljöterapi-respektive icke-miljöterapiinstitutioners behandlingsprogram? Hur väl är dessa principer förankrade i det praktiska arbetet? Vilka problem eller möjligheter finns att upprätthålla behandlingsprinciperna på institutionerna – och är behandlingsutfallet för ungdomarna relaterat till dessa behandlingsprinciper?

Publikationer:

Ahonen, L (2012). *Changing behaviors or behavioral change? A study of moral development and transbehavioral processes in juvenile institutional care*. Doktorsavhandling i socialt arbete. Örebro universitet. Fakulteten för humaniora och socialvetenskap.

Effektutvärdering av förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats på SiS institution (2006/0029)

Sökande: Docent Marie Sallnäs, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 2007-01-01–2010-12-30

Beviljade medel: 2 870 000 kronor

Projektet inbegriper en utvärdering av ett försök med förstärkt vårdkedja för ungdomar som lämnar särskilda ungdomshem; det så kallade MVG-projektet (Mot Våld och Gång). Utvärderingen har en kvasiexperimentell design och bygger på jämförelser mellan en kontrollgrupp av ungdomar som inte blivit föremål för förstärkt vårdkedja och en grupp ungdomar som fått denna insats. En kontrollgrupp skapas av cirka 200 ungdomar från de aktuella projektkommunerna, som skrivits ut från SiS institutioner innan vårdkedjor började användas. Experimentgruppen utgörs av ungdomar som varit föremål för vårdkedja. Som effektmått ska framför allt uppgifter från ADAD användas, men också registeruppgifter inhämtas.

Ungdomarna kommer att följas genom data från inskrivning vid institution, utskrivning och uppföljning ett år efter utskrivning. Utifrån detta material kan slutsatser dras

om huruvida eventuella skillnader i livssituation föreligger mellan de bägge grupperna av ungdomar, och om dessa skillnader kan hänföras till om de fått vårdkedjeinsats eller inte.

Publikationer:

Lundström, T, Sallnäs, M, Andersson Vogel, M (2012). *Utvärdering av en förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats vid SiS-institution.* Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus nr 2.

Vogel Andersson, M (2012) *Särskilda ungdomshem och vårdkedjor. Om ungdomar, kön, klass och etnicitet.* Doktorsavhandling. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Utvärdering SiS Komet (2007/0026)

Sökande: Docent Kerstin Svensson, Lunds universitet, Socialhögskolan

Projektperiod: 2007-10-01–2009-12-31

Beviljade medel: 823 500 kronor

Inom SiS pågår ett arbete att anpassa en version av föräldraträningsprogrammet Komet till SiS-Komet. Projektet syftar till att följa och utvärdera programmet i sin SiS-utformning. I en första del av projektet har forskarna följt processen med att implementera programmet i en ny och speciell verksamhet. SiS-ungdomars familjer har andra förutsättningar än familjerna i tidigare kometprogram har haft; familjerna har ofta andra problem utöver en problematisk tonåring, en stor del av ungdomarna har utländsk bakgrund och föräldrarna behärskar inte alltid svenska språket. Ett viktigt område är föräldrars möjligheter att träna på programmet när deras ungdom bor på institution, eventuella språksvårigheter och kanske bristande motivation när ungdomen vårdas mot deras vilja.

Publikationer:

Ponnert, L, Svensson, K (2008). *Att starta ett program. Första steget i arbetet med SiS-Komet.* Statens institutionsstyrelse: SiS följer upp och utvecklar nr 4.

Ponnert, L, Svensson, K (2011) När förpackade idéer möter organisatoriska villkor. *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 3, sid 168–185.

Ponnert, L (2012). *Komet på särskilda ungdomshem. Organisationens, föräldrarnas och socialtjänstens perspektiv.* Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 8.

2006

Kvalitetsfaktorer vid överlämning av utredningsresultat med psykologiska, psykiatriska och sociala data till klient, socialtjänst och behandlingspersonal i LVM-vård (2005/0023) (2007/0019)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för psykologi, Lunds universitet

Medsökande: Fil dr Arne Gerdner, Mittuniversitetet, Östersund samt fil dr Robert Holmberg, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2009-12-31

Beviljade medel: I 825 000 kronor

Syftet med är att se om en utredning i sig kan betraktas som en intervention och mätas avseende klienternas anpassning vid uppföljning inom ett år efter utskrivning. Därutöver är syftet att studera hur patient, kontaktpersoner och socialsekreterare förstår presentationen av utredningsmaterialet vid aktuella behandlingskonferenser och att efter konferensen genom intervju med parterna få en bild av vad som upplevs värdefullt, svårförståeligt eller onödigt. Utifrån dessa är tanken att komma med förslag till förbättringar. Ett annat syfte är att utarbeta förslag, möjligen i manualform, för hur överlämningsprocessen kan utvecklas när utredning blir ett integrerat inslag också vid andra LVM-hem.

En studie av LVM-vård och frivillig vård med DOK-systemet som bas (2005/0008)

Sökande: Professor Håkan Jenner, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: I 100 000 kronor

Publikationer:

Anderberg, M, Dahlberg, M (2006). Vad är det vi mäter och vad vill vi åstadkomma? – En diskussion om utvärdering av missbrukarvården, *Socialt perspektiv*, 1–2.

Anderberg, M, Dahlberg, M (2007). Interbedömarreliabilitet – ett tillförlitligt mått på standardiserade intervjuer? En studie av DOK-intervjun. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 24(1): 45–58.

Anderberg, M, Dahlberg, M (2009). *Strukturerade intervjuer inom missbruksvården – som en grund för kunskapsutveckling*. Växjö University Press: Akademisk avhandling, Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete.

Dahlberg, M, Anderberg, M (2008). Strukturerade intervjuer som underlag för utvärdering och forskning – några metodologiska aspekter. *Socialvetenskaplig tidskrift* 2: 98–114.

Hur formas och genomförs socialtjänstens insatser efter avslutad LVM-vård (2005/0002)

Sökande: Docent Bengt Svensson, Hälsa och samhälle, Malmö högskola

Medsökande: Doktorand Weddig Runquist, Malmö högskola

Projektperiod: 2006-01-01–2008-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Studien avser att undersöka socialtjänstens planerade och faktiskt genomförda eftervårdsinsatser (arbete, sysselsättning, bostad, behandling) efter det att LVM-vården har upphört. En väsentlig frågeställning är vad som styr dessa val och hur valen motiveras samt i vilken mån klientens egna önskemål beaktas. Studien omfattar män och kvinnor som är intagna med stöd av 4§LVM en given dag eller vars omedelbara omhändertagande övergår i §4-vård. 11 institutioner ingår och klientantalet uppskattas till cirka 100. För alla klienter hämtas socialtjänstens planerade eftervårdsinsatser. Ett urval om cirka 30 klienter intervjuas om deras önskemål inför eftervården. Planerade och faktiskt genomförda insatser följs upp 6 månader efter LVM. Socialsekreterarna telefonintervjuas och samma urval klienter intervjuas om hur eftervården blev i verkligheten.

Publikationer:

Runquist, W (2012). *Legitimering av tvångsvård. Klienter och deras socialsekreterare om LVM*. Avhandling i socialt arbete, Lunds universitet. Malmö, Égalité.

En utvärdering av ADAD rörande flickors psykiska och somatiska hälsa (2005/0015)

Sökande: Fil dr Margit Wångby, Institutionen för psykologi, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 250 000 kronor

Syftet med projektet är att genomföra en validering av den svenska versionen av ADAD, Adolescent Drug Abuse Diagnosis, i dess användning för intervjuer med flickor som placerats på särskilda ungdomshem. Fokus ligger på psykisk hälsa. Valideringen kommer att göras med hjälp av ett sampel av flickor som vårdats på Lundens ungdomshem och där genomgått en omfattande klinisk utredning.

Publikationer:

Wångby-Lundh, M, Klingstedt, M-L (2011). *Validering av området psykisk hälsa i ADAD för flickor med svåra missbruksproblem*. Rapport, tillgänglig på SiS webbplats.

Utvärdering av förstärkt vårdkedja inom ungdomsvården Processutvärdering (2006/0030)

Sökande: Professor Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-10-01–2009-02-01

Beviljade medel: 2 126 000 kronor

Syftet är att beskriva och utvärdera försöket med förstärkt vårdkedja inom ungdomsvården, det s.k. MVG-projektet (Mot Våld och Gång). Bakgrunden till försöket med förstärkt vårdkedja är de svårigheter som ungdomar står inför då de avslutat sin vårdperiod vid SiS och ska klara sig i tillvaron utanför institutionens ram. Ofta brister samarbetet mellan de olika myndigheter som är involverade i att stödja ungdomarna. En central del i projektet är därför att tillsätta särskilda samordnare som har i uppgift att utgöra en länk mellan ungdomarna, deras familjer och inblandade myndigheter. Fokus i den föreliggande utvärderingen ligger på initieringen och genomförandet av försöket – processen – utifrån de olika aktörernas perspektiv.

Publikationer:

Basic, G (2009) *Vi är fortfarande kompetenta! Röster från socialtjänsten om ett samarbetsprojekt i ungdomsvården*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:1.

Basic, G (2009) *Uppskattning, kritik och förväntan – i ungdomars berättelser om ett samarbetsprojekt i ungdomsvården*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:2.

Basic, G (2009) *Uppskattning, kritik och jämförelse – Projektet utifrån institutionspersonalens perspektiv*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:3.

Basic, G (2009) *Engagerad fixare eller ytterligare en person som "bara pratar"? Mödrars röster om samordnare i ungdomsvården*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:4.

Basic, G (2010) *Etnicitet i ungdomsvården – yrkesverksammas och ungdomarnas muntliga framställningar*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse, SiS följer upp och utvecklar 2010:1.

Basic, G (2012). *Samverkan blir kamp. En sociologisk analys av ett projekt i ungdomsvården*. Avhandling. Lunds universitet: Sociologiska institutionen.

Basic, G (2013) *Etnifierad övervakning och social kontroll på ungdomsvårdsinstitutioner*. I Petersson A och Åkerström, M (red.). *Den sorterande ordningsmakten – Studier av etnicitet och polisiär kontroll* (s. 177–200). Malmö: Bokbox Förlag.

Basic, G, Thelander, J, Åkerström, M (2009). *Vårdkedja för ungdomar eller professionella? En processutvärdering av projektet "Motverka våld och gäng"*. Statens institutionsstyrelse, Forskningsrapport 2009:5.

Åkerström, M (2011). *Möteskultur i ungdomsvården*. *Socialvetenskaplig tidskrift* 3: 186–204.

Åkerström, M, Wästerfors, D (2012). *Moraliteter i svensk ungdomsvård*. I: Pettersson, L, Pettersson, P: *Kontrollens variationer*. Lund: Studentlitteratur, s 69–85.

Sociologiska perspektiv på ungdomshemmens konflikthantering (2005/0022)

Sökande: Professor Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Fil dr David Wästerfors, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2008-12-31

Beviljade medel: 1 710 000 kronor

Syftet med projektet är att studera konflikter och konflikthantering inom ungdomsvården i ett sociologiskt perspektiv. Det vill säga att beskriva och analysera konflikters tillblivelse, eskalering och eventuella de-eskalering som sociala fenomen. Konflikter är beroende av sociala sammanhang och studien erbjuder en alternativ tolkning av konflikter som inte enbart beroende av individuella egenskaper eller tillkortakommanden.

Studien baseras på etnografiskt material (observationer, intervjuer) och dokument från ett öppet ungdomshem för pojkar samt jämförande material från två andra enheter. Det främsta materialet består av fältanteckningar från forskarens närvaro på (och samspel med) fältet.

Publikationer:

Wästerfors, D (2009). *Konflikthantering i ungdomsvård ur ett sociologiskt perspektiv*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 3.

Wästerfors, D (2009). Trouble-Makers and Interactionism: Reconsidering Quarrels in Institutions for Juvenile Delinquents. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 10: 18–36.

Wästerfors, D (2011). Disputes and Going Concerns in an Institution for "Troublesome" Boys. *Journal of Contemporary Ethnography* 40 (1): 39–70.

Wästerfors, D (2012). "Analyzing Social Ties in Total Institutions". *Qualitative Sociology Review*, VIII (2): 11–27.

Wästerfors, D & Åkerström, M (2012). "Moraliteter i svensk ungdomsvård". I Petterson, L & Pettersson, T (red.) *Kontrollens variationer*. Lund: Studentlitteratur.

Wästerfors, D (2013 in press). "Fragments of home in youth care institutions". Kusenbach, M, Paulsen, K & Milligan, M (eds) *Home – Place – Community: International Sociological Perspectives*. Frankfurt, New York, Oxford: Peter Lang International Academic Publishers.

2005

Utslussning av LVM-klienter – eftervårdsinsatser ur socialtjänstens och missbrukarnas perspektiv (2005/0009)

Sökande: Fil dr Mats Ekendahl, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 1 559 797 kronor

Projektet består av två delstudier. I delstudie 1 intervjuas cirka 30 socialsekreterare som handlagt ärenden i Stockholms och Västmanlands län angående klienter som vårdats med stöd i § 4 LVM under år 2005 om sina bedömningar om klienternas vårdbehov. Såväl äldre (30–44 år) alkoholkroniker som yngre (20–29 år) narkomaner skall ingå i klientgrupperna. Klienter som fått eftervårdsinsatser och sådana som inte fått eftervård inkluderas i urvalet.

I delstudie 2 undersöks en grupp "återkommare" som är för tillfället på en LVM-institution. Definitionen på återkommare är minst andra LVM-placeringen sedan 2001. Dessa intervjuas om sina erfarenheter av eftervård i samband med tidigare LVM-ingripanden. Klienterna skall vara på någon av institutionerna Älvgården, Ekebylund, Frösö eller Gudhemsgården.

Publikationer:

Ekendahl, M (2007). Aftercare and Compulsory Substance Abuse Treatment: A Venture with Potential? *Contemporary Drug Problems* 34/Spring 2007: 137–161.

Ekendahl, M (2008). Alcohol Abuse, Compulsory Treatment and Successive Aftercare: A Qualitative Study of Client Perspectives. *International Journal of Social Welfare* 17: 1–10.

Psykisk störning, andra risk-/skyddsfaktorer och våldsbenägenhet hos samhällsomhändertagna ungdomar, deras familjer och släkt (2004/0007)

Sökande: Docent Niklas Långström, Centrum för våldsprevention, Karolinska institutet

Medsökande: Docent Paul Lichtenstein, Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik, Karolinska institutet och docent Martin Grann, Centrum för våldsprevention, KI

Projektperiod: 2005-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 100 000 kronor i planeringsanslag

Studien tar sin utgångspunkt i risk- och skyddsfaktorer för våldsproblematik hos ungdomar. Syftet är att studera förekomst av psykiska problem, missbruk och kriminalitet hos släktingar till våldsbenägna ungdomar liksom ett antal andra potentiella risk- och skyddsfaktorer hos ungdomarna. Sådana är antisocial historia, psykisk hälsa, antisociala kamratmiljöer, familjerelationer, sociodemografiska faktorer, fysisk hälsa, temperament, drogbruk, skolrelaterade frågor. Man studerar tre olika populationer: våldsbenägna ungdomar inom SiS ungdomsvård och i normalpopulationen samt ungdomar utan känd våldsproblematik från normalpopulationen. Risk- och skyddsfaktorer rela-

teras till longitudinellt utfall avseende brott, slutenvårdskrävande psykisk störning/missbruk, olyckor, fysisk sjukdom och överdödlighet. Genom släkthanalyser ska gen- och miljöinteraktion studeras.

Föreställningar om sociala problem, åtgärder och samarbete hos ungdomar, föräldrar, socialsekreterare och institutionspersonal (2004/0015)

Sökande: Docent Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2005-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Studiens syfte är att undersöka förutsättningarna för att etablera ett behandlingssamarbete med föräldrarna till ungdomar som vårdas på särskilda ungdomshem genom att studera föreställningar om orsaker till ungdomars sociala problem, möjligheter att påverka problem genom behandling eller andra åtgärder och synen på samarbete hos fyra olika aktörer, pojken själv, hans föräldrar, kontaktpersonerna på ungdomshemmet och socialsekreteraren som handlägger ärendet. Tjugo pojkar från fyra ungdomshem kommer att följas med intervjuer vid två tillfällen, liksom deras föräldrar, kontaktpersonerna och socialtjänsten. Endast LVU-placerade pojkar ingår. Utfallsdata för kriminalitet och annan asocialitet hämtas från olika register.

En påtvingad relation – en studie av kontaktmannskapet inom LVM-vården (2004/0005)

Sökande: Fil dr Anette Skärner, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Medsökande: Fil dr Leila Billquist, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2005-01-01–2007-06-30

Beviljade medel: 1 065 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att studera kontaktmannskapets utövande och villkor inom LVM-vården. Att närmare ringa in fenomenet, urskilja dess framträdelseformer och bärande element samt utveckla den teoretiska förståelsen är en viktig del i studien. I detta ingår också att undersöka om – och i så fall hur – man i en tvångssituation kan utveckla en bärande relation, det vill säga en relation mellan behandlare och klient som kan leda till en för klienten gynnsam förändring. Några centrala frågeställningar är: Hur gestaltar sig kontaktmannskapet i de studerade praktikerna? Vilken roll har det i förhållande till övriga insatser? Hur upplever och värderar klienterna relationen till sina kontaktpersoner och det som erbjuds i denna relation? Hur samspelar det som sker i kontaktmannarelationen med övrig verksamhet på institutionerna? Vilken roll och betydelse tillskriver aktörerna tvånget och hur hanteras detta i organisationen och av parterna? Undersökningen som har en kvalitativ ansats med utgångspunkt i fallstudier, förläggs efter ett strategiskt urval till fyra LVM-hem.

Publikationer:

Billquist, L, Skårner, A (2009). En påtvingad relation? *Kontaktmannaskapets utövande och villkor inom LVM-vården*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 4.

Billquist, L, Skårner, A (2009) En påtvingad relation: stöd och kontroll i kontaktmannarelationen inom LVM-vården. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift*, 26 (3): 243–263.

Utvärdering av Vårdkedjeprojektet (2005/0033)

Sökande: Docent Kerstin Stenius, SoRAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 2005-03-01–2007-03-31

Beviljade medel: 2 435 680 kronor

Projektet syftar till att utvärdera det s.k. Vårdkedjeprojektet, som är en modell (försöksverksamhet under tre år med särskild finansiering om sammanlagt 10 miljoner kr) för en starkare vårdkedja, ökad kvalitet och bättre eftervård inom den missbrukarvård som ges med stöd av LVM. Utvärderingen har flera delar. I klientdelen sammanställs uppföljningsdata om klienter som ingår i Vårdkedjeprojektet (Eskilstuna, Uppsala, Örebro samt Maria-Gamla stans och Katarina-Sofia stadsdelsförvaltningar i Stockholm) i jämförelse med LVM-klienter som inte ingår i försöksverksamheten. I en kvalitativ del där ett antal klienter följs analyseras klienternas erfarenheter av projektets olika aspekter. I implementeringsdelen görs en programutvärdering av projektet. Den försöker besvara frågan om dokumentationssystemet (ASI/MAPS, DOK) och CRA har införts och tillämpats så som det var tänkt. Basen för utvärderingen är en programteori. En annan del av implementeringen är utgångspunkten att behandlingsmodellen kommer att få olika utformningar inom olika institutionella ramar och fokuserar på hur och varför olika aktörer tolkar vårdmodellen på olika sätt. I vård delen koncentreras uppmärksamheten på vårdens innehåll och effekterna av CRA. Syftet med utvärderingen är att få en grundlig förståelse av de processer och föreställningar som medverkar till eller motarbetar genomförandet av Vårdkedjeprojektet.

Publikationer:

Fäldt, J, Storbjörk, J, Palm, J, Oscarsson, L, Stenius, K (2007). *Vårdkedjeprojektet. Tre utvärderingsperspektiv*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

Blir elever på särskilda ungdomshem bättre läsare genom datorbaserad utrustning och en litterat miljö? (2004-0025)

Sökande: Leg psykolog, fil dr Idor Svensson, Pedagogiska institutionen, Växjö universitet

Medsökande: Leg psykolog, fil dr Christer Jacobson, Pedagogiska institutionen, Växjö univ.

Projektperiod: 2005-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 1 180 000 kronor

Syftet med projektet är att undersöka om IT-baserade hjälpmedel kan förbättra den litterata förmågan hos elever på särskilda ungdomshem. Ett annat syfte är att studera om

en ökad litterat miljö på institutionerna ger positiva effekter på läsförmåga och läsin-
tresse. Den teoretiska ramen utgår från en cost-benefit-modell som innebär att minska
elevens ansträngning att ta till sig text och att öka motivationen för läsning genom
tekniska hjälpmedel samt att förbättra den litterata miljön. Studien innehåller 3 faser:
1) Utbildning av lärare och behandlingspersonal när det gäller teknisk utrustning samt
utveckling av den litterata miljön på institutionerna, 2) Intervention under 12 veckor då
eleverna får aktivt använda hjälpmedlen både i skolan och i behandlingshemmet. Här
ingår också biblioteksbesök, inköp av lämplig litteratur och skapandet av "lässtunder"
på elevboendet, 3) Utvärdering och dokumentation. Totalt 60 elever fördelade på 8–10
institutioner kommer att delta.

Publikationer:

Svensson, I (2009). *Att utveckla läs- och skrivförmågan bland elever på särskilda ungdomshem.
Ett försök med särskilda insatser*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

2004

Empatistörningar som riskfaktor hos personer med tidigt debuterande beteende- störningar (2003-0016)

Sökande: Fil kand, MD Henrik Anckarsäter, Rättspsykiatriska avdelningen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Syftet är att klarlägga sambanden mellan empatistörningar, autismspektrumstörning-
ar, andra neuropsykiatriska störningar och psykopati. Studien avser att ge information
om betydelsen av empatistörningar i kliniskt arbete och prognosen inom den vårdsektor
som arbetar med klienter med denna störning.

Studiens empiri samlas på särskilda ungdomshem vid SiS västra region. Resulta-
ten jämförs med två andra material, ett bestående av 9–12-åriga tvillingpar, det andra
vuxna som dömts till fängelse i minst 4 år på grund av grov brottslighet.

Publikationer:

Ståhlberg, O, Anckarsäter, H, Nilsson, T (2010). Mental health problems in youths com-
mitted to juvenile institutions: prevalence and treatment needs. *European Child & Ado-
lescent Psychiatry*. 19, 893–903.

Återfall i brott för unga lagöverträdare efter sluten ungdomsvård, fängelse och alternativa straff utanför anstalter (2003-0019)

Sökande: Professor Eckart Kühlhorn, Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 756 034 kronor

Sedan 1999 utgör sluten ungdomsvård det dominerande tidsbestämda frihetsstraffet för unga lagöverträdare (15–17 år). I undersökningen ska återfall i brott efter ett tidsbestämt frihetsstraff utdömt under åren 1996–2001 fokuseras. Under perioden 1999–2001 avses sluten ungdomsvård medan 1996–1998 endast att omfatta fängelse och skyddstillsyn i kombination med fängelse. Undersökningen ska först och främst belysa eventuella skillnader i återfall mellan de frihetsberövande och de icke-frihetsberövande påföljderna för unga med grov brottslighet. En annan fråga är om ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård kännetecknas av en annan återfallsbild än de som tidigare fick fängelsestraff. För de ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård undersöks, utöver eventuella återfall, den sociala anpassningen vid brottets begående och tre år efter utskrivningen samt samspelet mellan återfall och anpassning i relation till den vård den unge fått hos SiS.

Att bedöma unga våldsbrottsdömdas risk för problem med anpassning på institution och återfall i brott. Utvärdering av beslutsstödet SAVRY (2003-0012)

Sökande, Docent Niklas Långström, Centrum för våldsprevention, Karolinska institutet

Projektperiod: 2004-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 1 050 000 kronor

Många enskilda risk- och skyddsfaktorer relaterade till aggressivt antisocialt utagerande är kända bland praktiskt verksamma inom ungdomsvården. Kunskapen är dock bristfälligt systematiserad och inget sammanhållet beslutsstöd har nått bred användning. Structured Assessment of Violence Risk in Adolescents (SAVRY) utgör en systematisk genomgång av välunderbyggda enskilda riskfaktorer för fortsatt utagerande. Studien avser att utvärdera SAVRY:s egenskaper (reliabilitet och validitet). Studien omfattar fem SiS-institutioner där 88 LSU-dömda pojkar/unga män (15–22 år) med aktuell våldskriminalitet inkluderas.

Barn och ungdomar i institutionsvård. En rättsvetenskaplig undersökning av ungas rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi (2003-0010)

Sökande: Jur dr Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 2 215 552 kronor

Syftet är att undersöka ungas rättsliga ställning och handlingsmöjligheter vid institutionsplaceringar med stöd av socialtjänstlagen respektive lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Under institutionsvistelsen fattas många beslut som rör den unge personligen av institutionspersonal, vårdnadshavare, socialnämnd och domstol. Besluten kan röra frågor såsom vilken institution den unge skall vistas i, vilken vård som skall ges, vilka utbildningsbehov som skall tillgodoses och vilket umgänge den unge skall ha med vårdnadshavaren eller annan person. En återkommande fråga är om vården skall fortgå eller upphöra. Centrala frågeställningar i projektet är i vad mån nuvarande regelverk medger att barnets bästa tillgodoses vid beslutsfattandet samt om det finns en ändamålsenlighet med nuvarande regelsystem eller om det finns behov att stärka den unges roll som aktör vid institutionsplaceringar. Föreligger rättssäkerhet, integritetsskydd och gradvis stigande autonomi för den unge?

Publikationer:

Eneroth, E (2008). *Rättssäkerhet för unga på hem för vård eller boende. Fyra principer vid beslutsförfarandet*. Lunds universitet, Juridiska fakulteten. Lic-avhandling i socialrätt.

Mattsson, T (2007). Begreppet barnets bästa – till vilken nytta? Om legitimiteten vid beslutsfattande om barn, i Vahlne Westerhäll, L (red) *Legitimitetsfrågor inom socialrätten*, Norstedts juridik, Stockholm.

Mattsson, T (2008). Rättighetssubjekt och omsorgsobjekt – hand i hand eller stick i stäv? Exemplet barn i institutionsvård, *Retfærd Nordisk juridisk tidskrift*, 31, nr 2/121; 58–80.

Mattsson, T. (2008) Elevers rätt till god utbildning – vad säger lagen? I Jenner, H. (red) *För alla elevers rätt till lärande och utveckling. Om verksamhetsutveckling i samverkan: VIS-projektet*. Pedagogiska arbetsrapporter, Växjö universitet.

Mattsson, T (2008). *Ungas delaktighet. Exemplet institutionsvård*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

Tvångsvård och alternativa kontroll- och vårdinsatser i svenska och finska kommuner (2003-0021)

Sökande: Docent Kerstin Stenius, SoRAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2008-08-31

Beviljade medel: 1 499 711 kronor

Tvångsvård inom sociallagstiftningens ram har av tradition varit en del av såväl Finlands som Sveriges extensiva missbrukarvård. I Sverige har tvångsvården minskat kraftigt under det senaste decenniet och i Finland har denna tvångsvård i praktiken upphört efter en lagreform år 1987. Under denna period har vårdansvaret legat hos

kommunen, en nivå där välfärdssystemet är mycket litet undersökt. Syftet med studien är att analysera den kommunala socialtjänstens reaktioner på kommuninvånare med tungt missbruk idag och förskjutningar i dessa reaktioner från 1930-talet. Fokus är på det konkreta mötet mellan socialtjänst och klient. Analysen görs mot bakgrund av begreppet socialt medborgarskap. Kan förändringar över tid och nationella och lokala olikheter förklaras med förändringar i synen på individens autonomi i förhållande till kollektiva intressen eller som förändringar i socialpolitiskt integrativa ambitioner? Hur mycket lokala beslut påverkas av lagstiftning, ekonomisk styrning och professionalisering av vården? Studien genomförs i tre finska och tre svenska kommuner med varierande omfattning av institutionsvård av tunga missbrukare.

Publikationer:

Stenius, K, Johansson, L (red) (2009). *Socialt medborgarskap och lokal missbrukarvård. En studie av missbrukarvården i Lahtis, Kotka, Tavastehus, Norrköping, Västerås och Växjö från 1930-talet till 2000-talet*. Stockholms universitet: SoRAD, forskningsrapport nr 55.

2003

Två- till treårsuppföljning av LVU- och LVM-vårdade kvinnor från Lunden (2002-0004)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för psykologi, Lunds universitet

Medsökande: Leg psykolog Iréne Jansson, Lundens LVM-/LVU-hem

Projektperiod: 2003-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 2 080 000 kronor

I projektet görs en två–treårsuppföljning av ett representativt urval av LVU- och LVM-vårdade kvinnor med intervjuundersökning. Syftet är att beskriva förändringar i fråga om droger, social situation, socialt nätverk, bostad, arbete och psykisk störning med avseende över tid (kvantitativ). Genom detta fokuseras kvinnors särskilda behov, relationer och professionella samt privata nätverk, relationen till andra kvinnor i olika generationer: problem, möjligheter.

Publikationer:

Fridell, M, Billsten, J, Jansson, I, Amylon, R (2009). *Femårsuppföljning. Kvinnor vårdade vid Lundens ungdomshem och LVM-hem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Jansson, I, Hesse, M & Fridell, M (2009). Influence of Personality Disorder Features on Social Functioning in Substance-Abusing Women Five Years after Compulsive Residential Treatment. *European Addiction Research*, 15: 25–31.

Jansson, I, Hesse, M, Fridell, M (2008). Personality Disorder Features as Predictors of Symptoms Five Years Post-Treatment, *American Journal on Addictions*, 17 (3): 172–175.

Jansson, I, Hesse, M, Fridell, M (2008). Validity of Self-Reported Criminal Justice System Involvement in Substance Abusing Women at Five-Year Follow-Up, *BMC Psychiatry* 8:2.

Missbruk, behandling, prevention – en studie av intrakulturell strategi, exemplet zigenare (2002-0014)

Sökande: Docent Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola och Fokus Kalmar län

Projektperiod: 2003-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: I 085 000 kronor

Som konfrontation mellan kulturer är mötet mellan zigenare och svenskar kontroversiellt. En front går mellan zigenare och socialarbetare. Ömsesidig misstänksamhet hindrar hänsynstagande och påverkan. Projektet gäller den intrakulturella möjligheten i den zigeniska missbruksproblematiken, att gruppen inom sig – av sig själv – finner kulturella och sociala strategier som utnyttjar och bevarar gruppens särskilda identitet och samtidigt förbättrar läget visavi omgivningen. Tre företeelser uppmärksammas: (1) Zigeniska klienter inom SIS, (2) Zigeniska behandlare och (3) Zigenisk andlighet som preventiv social anpassning. Uppgiften är beskrivning och analys. (1) är ett försök till inventering av karaktären på missbruk och behandling i den zigeniska gruppen inom SIS under åren 2003 och 2004 (LVM och LVU). En särskild observationsdel ingår vid Långanäs som har SIS uppdrag att ta hand om zigeniska ungdomar. (2) innefattar intervjuer med elva romer som 2001 utexaminerades som behandlingsassistenter. (3) gäller en beskrivning och karakterisering av den zigeniska pingströrelsen i Sverige. Zigenarnas hållning till gajé – en kombination av förakt och fruktan – är en stöttesten för umgänget med omgivande kultur. Kan den hållningen påverkas av en omvändelse till personlig kristen tro och hängivenhet?

Publikationer:

Johansson, G (2007). *Annars får man inte vara med. Missbrukarvård och kulturens täckelse – exemplet zigenare*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Utvärdering av ett individuellt kognitivt-beteendeterapeutiskt behandlingsprogram för ungdomar med svår våldsproblematik (2002-0024)

Sökande: Leg psykolog, doktorand Martin Lardén, Sektionen för rättspsykiatri, KI

Medsökande: Med dr, leg läkare Niklas Långström, Sektionen för rättspsykiatri, KI

Projektperiod: 2003-09-01–2008-12-31

Beviljade medel: I 477 000 kronor

Syftet med studien är att utvärdera ett individuellt kognitivt-beteendeterapeutiskt (IKTB) behandlingsprogram för ungdomar med svår antisocial problematik. Programmet är framtaget för svenska förhållanden. Utifrån tidigare forskning förväntas program som bygger på social färdighetsträning och kognitiva faktorer ge bra och kostnadseffektiva resultat mot antisocialt beteende. Vi prövar om IKBT tillsammans med strukturerat nätverksbyggande gör att utslussningen från SiS särskilda ungdomshem förbättras och risken minskar att ungdomarna efter påföljd återgår till tidigare antisocialt beteende och umgänge.

Uppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001 (2002-0021)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil lic David Shannon, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2003-01-01–2006-06-30

Beviljade medel: 2 550 000 kronor

Studien avser en totaluppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001, till antalet ungefär 2 500, av vilka omkring 70 procent är pojkar. Huvudsyftet är att relatera de ungas senare utveckling till deras tidigare problem, bakgrunds-förhållanden samt till de åtgärder som samhället vidtagit (på SiS-institutioner och utanför) med anledning av ungdomarnas problem. Särskilt intresse kommer att riktas mot frågan om samspelet mellan den ursprungliga problemprofilen, SiS-institutioners behandlingsinriktning och behandlingsåtgärder samt den unges nuvarande sociala situation. Eventuella skillnader studeras också mellan LVU-placerade, LSU-dömda samt mellan ungdomar med olika etnisk bakgrund.

Publikationer:

Shannon, D (2011). *Follow-up of youths admitted to SiS youth care facilities 1997–2001*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus nr 4.

Shannon, D (2006). Chronic Offenders or Socially Disadvantaged Youth? Institutionalized Males as Missing Cases in School-based Delinquency Research, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 7 (1): 78–100.

Shannon, D, Innala, C (2006). *En kriterievalidering av brottsfrågorna i svenska ADAD-instrumentet*, Allmän SiS-rapport 2007:2.

Shannon, D (2006). Ungdomar intagna på särskilda ungdomshem, i SOU 2006:30 *Är rättvisan rättvis? Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet*, redigerat av Jerzy Sarnecki.

Unga förövare av sexuella övergrepp (2002-0017)

Sökande: Fil dr Inga Tidefors, Psykologiska inst., Göteborgs universitet

Medsökande: Leg psykolog, leg psykoterapeut Michael Larsson, BUP-elefant, Universitets-sjukhuset, Linköping

Projektperiod: 2003-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 1 600 000 kronor

Studien avser att kartlägga och strukturera psykologiska bakgrundsfaktorer hos unga förövare av sexuella övergrepp. Studien sker i fyra steg: 1) att via psykologiska personlighetsinstrument få en fördjupad kunskap om gruppen och se om och i så fall på vilket sätt de skiljer sig jämfört med unga förövare i andra europeiska länder, 2) kunskapen om gruppen integreras i arbetet med att utveckla adekvata bedömningsmetoder för att underlätta val av behandlingsmetoder, 3) ungdomarna följs upp 1 och 5 år efter avslu-

tad behandling/utskrivning för att se hur övergången från tonåren till ung vuxen gestaltar sig och 4) generella rön från test och intervjuer återkopplas till och integreras i en pågående metodutveckling på de institutioner eller mottagningar som ingår i studien. Utifrån analysen av forskningsdata förväntas en teoretisk modell kunna utformas, vilken kan ligga till grund för ytterligare empiriska undersökningar.

Publikationer:

Ingevaldson, S (2005). *Upplevelsen av tillåten sexualitet. Djupintervjuer med 36 unga förövare av sexuella övergrepp*. Göteborgs universitet: Psykologiska institutionen, Fördjupningskurs 1.

Ingevaldson, S (2006). *Sibling Incest – the Characteristics and Dynamics Surrounding Sibling Incest Cases in a Group of Adolescent Sexual Offenders*. Göteborgs universitet: Psykologiska institutionen, Fördjupningskurs 2.

Mutén, A (2005). *Hur fostras en förövare? Anknätningsmönster och sexuell historia hos 13 unga förövare av sexuella övergrepp*. Göteborgs universitet: Psykologiska institutionen, examensarbete.

Rudolfsson, L (2008). *Adolescent Males who have Sexually Offended: Self Reports Versus Assessments by Treatment Personnel*. Göteborgs universitet: Psykologiska institutionen, Psykologi, fördjupningskurs II.

Strand, J (2009). *ADHD within in a psychosocial framing: A sad storyline*. Lunds universitet: Sociologiska institutionen, examinerat arbete forskarutbildningen.

Svedberg, Å (2009). *Empathy, cognitive distortions, and social understanding, in male adolescents who have sexually offended*. Göteborgs universitet: Psykologiska institutionen, examensarbete.

Tidefors, I (2010). *”Det känns som att jag inte haft nåt riktigt liv än”*. Fyrtiofem tonårspojkar som har begått sexuella övergrepp. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Tidefors, I, Arvidsson, H, Ingevaldson, S, Larsson, M (2010). Sibling Incest: A Literature Review and a Clinical Study. *Journal of Sexual Aggression* 16: 347–360.

Tidefors, I, Arvidsson, H, Rudolfsson, L (2010). Agreement between ratings from self-rating scales and assessments by treatment personnel concerning a group of adolescent males who have sexually offended. *Journal of Sexual Aggression* 16: 1–13.

2002

Effektiv eftervård i SiS södra region (ESS-projektet). En randomiserad studie av case-management-styrd eftervård av LVM-klienter (2001/0005)

Sökande: Professor Mats Berglund, Avdelningen för klinisk alkoholforskning, Universitetssjukhuset MAS, Lunds universitet

Projektperiod: 2002-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: 2 450 000 kronor

Projektets syfte är att söka effektivisera den eftervård och fullfölja de behandlingsintentioner som initierats under institutionsvistelsen med stöd av LVM. Detta ska i praktiken ske med hjälp av en särskild eftervårdssamordnare. De specifika frågeställningar som ska studeras är effekterna av introducerandet av en sådan funktion vad avser klienternas missbruksfrihet, grad av upplevt tvång, psykisk hälsa, social funktion, samband mellan vårdutnyttjande och behandlingsframgång, samt förändringar av livskvalitet under en 12-månadersperiod efter utskrivningen från LVM-institutionen. Detta ska studeras genom en studie byggd på en randomiserad parallellgruppsdesign.

Publikationer:

Larsson Lindahl, M (2011). *Patients in Court-Ordered Substance Abuse Treatment*. Avhandling. Lunds universitet: Medicinska fakulteten.

Lindahl ML, Berglund M, Tønnesen H (2012). Case management in aftercare of involuntarily committed patients with substance abuse. A randomised trial. *Nordic Journal of Psychiatry*. Aug, 2.

En studie av en grupp SiS-elevers skolbakgrund som villkor för integrering och pedagogiska insatser på särskilda ungdomshem (2001/0004)

Sökande: Professor Håkan Jenner, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektid: 2002-01-01–2003-12-31

Beviljade medel: 860 000 kronor

Projektets syfte är att öka kunskapen om de skolerfarenheter som ungdomar på särskilda ungdomshem har för att därigenom utveckla den pedagogiska verksamheten inom SiS och bidra till den pedagogiska diskussionen om den reguljära skolan. Två huvudfrågor att studera är a) inslag i skolans organisation och arbetsformer som riskerar att skapa eller vidmakthålla enskilda elevers skolproblem, b) alternativa strategier och metoder. Forskningsprojektet är tänkt att samordnas med ett pågående utbildningsprojekt för lärare på särskilda ungdomshem.

Publikationer:

Henriksson, C (2004). *Living Away from Blessings. School Failure as Lived Experience*, Avhandling. Växjö universitet: Institutionen för pedagogik.

**Rymningar och avvikningar inom LVM-vården – orsaker, karaktär och omfattning
(2001/0011)**

Sökande: Fil dr Bengt Svensson, Hälsa och samhälle, Malmö högskola

Projektperiod: 2002-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: I 195 000 kronor

Syftet med studien är att kartlägga rymningarnas omfattning, karaktär och orsaker på fyra LVM-institutioner med låsta avdelningar. Rymningarna ställs i relation till personalens syn på sitt uppdrag. I studien ingår att försöka utveckla en teori om rymningarnas funktion för klienterna med särskild vikt på skillnaderna mellan mäns och kvinnors rymningar.

Publikationer:

Svensson, B (2008). Rymmare. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Svensson, B (2010). Escapes from Compulsory Treatment. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 27 (1): 47–62.

**Mekanismer som skapar och vidmakthåller antisociala problem hos flickor
(2001/0025)**

Sökande: Fil dr Margit Wångby, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2002-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: I 200 000 kronor

Syftet är att ta fram och testa en modell för hur olika former av svåra uppväxtförhållanden medverkar till att skapa och vidmakthålla svåra yttre anpassningsproblem hos flickor. Modellen är främst tänkt att vara tillämpbar på den grupp flickor som tas om hand på SiS behandlingshem. Projektet avser att analysera individer i termer av profiler eller strukturer, vilket innebär bl.a. att 1) identifiera typiska mönster av förändringar i familjestrukturen under uppväxten, 2) identifiera typiska mönster av aktuella anpassningsproblem och 3) identifiera typiska faktorer i flickornas aktuella situation, särskilt vad gäller sociala relationer.

2001

Affekter och relaterandeförmåga hos ungdomar med problem. En integrering av affektteori och interpersonell teori (2000-0002)

Sökande: Docent Kerstin Armelius, Institutionen för psykologi, Umeå universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2003-12-31

Beviljade medel: 710 000 kronor

Syftet är att undersöka vilka relaterandemönster ungdomar med sociala problem använder för att hantera negativa affekter och hur detta påverkar deras självbild. Relaterandemönster och självbild beskrivs utifrån interpersonell teori och SASB-modellen. Studiens empiriska del består av 1) att anpassa ett relationstest för ungdomar med sociala problem, 2) att utveckla en metod för att öka ungdomarnas självkänedom och deras kunskaper om hur interpersonella relationer fungerar. Frågeställningarna är: a) kan ungdomarna identifiera egna och andras reaktioner eller har man fokus endast på ageranden när man relaterar negativa affekter? b) Har man en uppfattning om komplementaritet i relationer, d.v.s. hur uppfattar ungdomarna interpersonell kausalitet? c) Har man en uppfattning om sambandet mellan hur man hanterar sina affekter i relationer till andra och hur självbildens påverkas?

Publikationer:

Andersson, H, Caspari, C (2003). Problemungdomars upplevelse av goda respektive dåliga kamratrelationer. Umeå universitet: Institutionen för psykologi, Examensarbete, Psykologprogrammet

Aristegui, C, Strindlund, C (2004). Samband mellan relationsmönster och självbild hos ungdomar med psykiska och sociala problem. Umeå universitet: Institutionen för psykologi, D-uppsats.

Armeliu, K, Hakelind, C (2007). Interpersonal Complementarity – Self-rated Behavior by Normal and Antisocial Adolescents with a Liked and Disliked Peer. *Interpersona* 1 (2): 99–116.

Fonholt, C, Johnsson, C (2001). Affekter och relationsmönster med särskilt fokus på en kontrollsituation. Umeå universitet: Institutionen för psykologi, Examensarbete, Psykologprogrammet.

Forssman, L (2004). Self-concept and its relation to depression in antisocial adolescents. Umeå universitet: Institutionen för psykologi, D-uppsats.

Hakelind, C (2007) Perceived Interpersonal Relations in Adolescents. Umeå universitet: Institutionen för Psykologi.

Markström, A (2003) Känslor och beteende i olika situationer hos ungdomar med och utan problem i en positiv och en negativ relation. Umeå universitet: Institutionen för psykologi, D-uppsats.

Seif, A (2002). Anknätningsmönster och självbild hos ungdomar i tvångsvård. D-uppsats, 20 p.

Östgård-Ybrandt, H, Armeliu, B-Å (2003). *Perception of -Early Mother and Father Behavior*

in Adolescence. A Study of Age and Gender Differences in Groups of Normal and Antisocial Adolescents, No 4, Dept of Psychology. Umeå University.

En vinjettstudie av behovsbedömningar, val av vårdform och LVM-handläggning inom socialtjänsten (2000-0019)

Sökande: Fil dr Jan Blomqvist, FoU-enheten, Stockholm stad

Projektperiod: 2001-07-01–2003-06-30

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Projektet syftar till att med hjälp av fiktiva fall, s.k. vinjetter, systematiskt utvärdera kritiska bedömningssituationer inom socialtjänstebaserade missbrukarvården. De situationer som studeras är a) beslut om att ge bistånd eller ej, b) val av vårdform (behandlingshem, öppenvård eller samtalskontakt) i det enskilda fallet och c) beslut om att göra LVM-ansökan eller ej. Socialarbetare från kommuner/stadsdelar med skilda organisatoriska förutsättningar får ta ställning till fallbeskrivningar med relevans för var och en av de tre typsituationerna. För varje variant ombeds den svarande att ta ställning till vilket av de givna alternativen han/hon skulle välja. Varje svarande ombeds ta ställning till om valet skulle bli detsamma också under realistiska förutsättningar.

Publikationer:

Blomqvist, J, Christophs, I (2005). *Kan forskning påverka praktiken? En utvärdering av olika sätt att återföra forskningsresultat inom missbrukarvården*. Stockholms stad: FoU-rapport 2005:18.

Blomqvist, J, Wallander, L (2004). *Åt var och en vad hon behöver? En vinjettstudie av socialarbetares bedömningar och val av insatser vid missbruksproblem*. Delrapport 1. Stockholms stad. FoU-rapport 2004:8.

Wallander, L (2008). *Measuring Professional Judgments. An Application of the Factorial Survey Approach to the Field of Social Work*, Stockholms universitet: Akad. Avh. Stockholm Studies in Sociology, New Series 31.

Wallander, L, Blomqvist, J (2005). *Vad styr vårdvalen? En faktoriell survey av faktorer som predicerar val av insats inom socialtjänstens missbruksvård*. Delrapport 2. Stockholms stad. FoU-rapport 2005:3.

Wallander, L, Blomqvist, L (2005). Who "needs" compulsory care? A factorial survey of Swedish social workers' assessments of clients in relation to the Care of Abusers (Special Provisions) Act. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, English Supplement, 22: 63–85.

Kontinuitet som förändringsagent i socialt arbete med tvångsomhändertagna ungdomar på institution – en studie med fokus på relationen som transformatör (2000-0010)

Sökande: Socionom, Fil mag Jürgen Degner, Inst för samhällsvetenskap, Örebro universitet
Vetenskaplig handledare: Professor Lars Oscarsson, Institutionen för samhällsvetenskap, Örebro universitet
Projektperiod: 2001-01-01–2005-03-30
Beviljade medel: I 490 000 kronor

Studiens syfte är att identifiera faktorer som avgör om en ungdom ingår i en relation – behandlingsallians – med en eller flera sociala agenter samt innehållet i och betydelsen av dessa relationer för ungdomens utveckling.

Publikationer:

Degner, J, Henriksen, A (2007). *Placerad utanför sitt sammanhang. En uppföljningsstudie av 46 institutionsplacerade ungdomars privata och formella relationer.* Örebro universitet: Örebro Studies in Social Work 8, BSR.

Straff eller vård – ett paradigmskifte i synen på unga lagöverträdare? (2000-0023)

Sökande: Professor Anna Hollander, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet
Medsökande: Socionom Michael Tärnfalk
Projektperiod: 2001-01-01–2003-12-31
Beviljade medel: I 320 000 kronor

Projektets syfte är att undersöka de motsägelsefulla ändamålen i lagstiftningen för unga lagöverträdare, hur socialtjänsten förhåller sig till motsägelserna för att utforma sina uppgifter för och ta ansvar för unga lagöverträdare och vilket resultat detta får för ungdomarna. I studien ingår fyra grupper, de som 1989 dömts till fängelse och de som överlämnats till vård inom socialtjänsten för våd enligt LVU samt de som under år 2000 dömts till LSU och de som överlämnats till vård inom socialtjänsten för vård enligt LVU.

Publikationer:

Tärnfalk, M (2007). *Barn och brott – En studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare.* Rapport i socialt arbete nr 122, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet, Akademisk avhandling.

Förutsättningar för en god behandlingsallians mellan personal och elever på särskilt ungdomshem (2000-0003)

Sökande: Professor Rolf Sandell, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Medsökande: Doktorand Teci Hill, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: 1 163 333 kronor

Undersökningens syfte är att analysera ungdomshemmens organisatoriska förutsättningar att etablera en produktiv behandlingsallians mellan elev och personal. Den organisationsteoretiska utgångspunkten är Larsens distinktion mellan institutionens primära och sekundära uppgifter. Den metodologiska utgångspunkten är att studera agerade principer, d.v.s. hur institutionen faktiskt agerar för att lösa de två uppgifterna. Projektets uppläggning är en s.k. cases-within-cases design, där två fall/ärenden följs genom behandlingsprocessen med hjälp av dokumentstudier, deltagande observation, halvstrukturerade intervjuer och standardiserade frågeformulär på alla nivåer i ärendet.

Publikationer:

Hill, T (2005). *Allians under tvång. Behandlingssamarbete mellan elever och personal på särskilda ungdomshem*. Linköpings universitet: Institutionen för beteendevetenskap, Akad. avhandling, No. 323.

Tvångsvårdade missbrukare i hemlöshet (2000-0024)

Sökande: Docent Hans Swärd, Socialhögskolan, Lunds universitet

Medsökande: Doktorand Anders Giertz, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: 260 000 kronor

En preliminär analys kommer att göras av varför de hemlösa missbrukare som identifierats i Malmö, Lund och Helsingborg blivit hemlösa eller inte kommit in på bostadsmarknaden. Syftet är att utröna om det går att finna mönster, likheter och olikheter mellan kommunerna. Samtidigt analyseras de tvångsvårdade i databasen Malmö Longitudinella Socialbidragsstudie. Undersökningen avses ligga till grund för en genomarbetad plan för en större studie där syftet också är att följa personer som skrivs ut från tvångsvård för att se vad som händer i deras möte med olika delar av svensk bostadsmarknad (den reguljära, den sekundära och logimarknaden).

Publikationer:

Yohanes, L, Angelin, A, Giertz, A, Swärd, H (2002). *"De kommer ut fräscha och fina". Om tvång och hemlöshet*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 4.

Kvinnors antisocialitet och brottslighet i ett livsförloppsperspektiv (2000-0013)

Sökande: Docent Marie Torstensson, Avdelningen för psykiatri, MAS, Lunds universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 688 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att studera utvecklingen av antisociala och kriminella karriärmönster bland kvinnor utifrån distinktionen mellan "livsförloppskriminalitet" och "tillfälleskriminalitet", betydelsen av olika individuella, strukturella och livsstils-egenskaper för utvecklingen av olika karriärmönster samt faktorer som kan påverka övergången från antisocialitet och kriminalitet till en mer konventionell livsstil. Undersökningens empiri hämtas från det longitudinella Projekt Metropolit omfattande 7 398 kvinnor födda 1953 och följda under en 30-årsperiod och ca 1 500 kvinnor som varit föremål för § 7-undersökning under perioden 1992–1999.

2000

En randomiserad kontrollerad studie av kombinationen farmakologisk – psykologiskt behandling i LVM-vården (V 2000-3003)

Sökande: Professor Mats Berglund, Avdelningen för klinisk alkoholforskning, Universitetssjukhuset MAS, Lunds universitet

Medsökande: Fil dr Björn Sallmén, Lunds universitet

Projektperiod: 2000-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Syftet är att i en randomiserad Cross-over-design studera effekten av Campral under samtidig behandling med Cue Exposure hos alkoholberoende individer som vårdas på LVM-hem vad gäller 1. Frekvensen helnykterhet under planerade vistelser utanför institutionen 2. Graden av craving (sug) och reaktioner från parasympatiskt nervsystem (mätta med hudtemperatur och puls) under veckorna före förberedelsen av vistelse utanför institution 3. Möjligheter att förutsäga effekterna av framtida behandling med Campral beroende på effekterna under behandlingstiden 4. Att studera användandet av Campral 12 månader efter utskrivning från institution.

En analys av vård och återfall med statistiska durations- och transitionsmodeller (Ö 2000-3021)

Sökande: Professor Ove Frank/professor Daniel Thorburn, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Jonas Larsson, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2000-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 100 000 kronor

Projektet syftar till att undersöka hur statistiska durations- och transitionsmodeller kan användas för att beskriva och förklara olika faser i missbrukares liv. Olika livssituationers varaktighet och växlingar ska studeras för klientgrupper för att få statistiskt underlag för att bedöma hur olika typer av missbruk vanligtvis utvecklas och hur man med vårdinsatser och andra kontrollerade faktorer kan påverka förloppet. Något som också kommer att belysas med de använda metoderna är utvärdering av vårdhemmens insatser med hänsyn tagen till deras speciella klientgrupper. Data från SiS forskningsregister (DOK och ADAD) samt från uppföljningsstudier från ett EU-projekt om återfallsprevention kommer att användas.

En studie av familjehemsvård för vuxna missbrukare (V 2000-3013)

Sökande: Docent Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 2000-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: 1 172 000 kronor

Studien avser att komplettera två tidigare studier, av frivillig vård (Åsbrohemmet, LP-stiftelsen) och tvångsvård (Hornö LVM-hem) av missbrukare. Utslussning och eftervård är kritiska länkar i missbrukarrehabiliteringens vårdkedja. Även några tvångsomhändertagna klienter väljer familjevården som frivilligt fortsättningsalternativ. Familjer godkända som familjevårdshem måste vara starka nog att klara en anpassning till klienten och samtidigt ställa krav på denne associerade familjemedlem. Den (utopiska) tanke som studien prövar är att familjevårdshemmen som ett slags samhällets receptorer dels skulle kunna representera samhällets förändrade attityd till klienten efter inledande motivationsbehandling, dels katalysera den djupgående samhällsförändring som resulterar i att fler samhällsmedlemmar bereds plats i gemenskapen.

Publikationer:

Johansson, G (2002). *Bete sig normalt. Ett perspektiv på den vuxna familjehemsvården*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 3.

ADHD/DAMP-projektet vid SiS (U 2000-3027)

Sökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Karolinska institutet

Projektperiod: 2000-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 777 747 kronor

Projektets övergripande syfte är att kartlägga förekomsten av ADHD bland ungdomar som under år 2000 intas och behandlas vid Lövsta skolhem. Ungdomarna kommer att beskrivas konsekutivt och systematiskt med kriterier och metoder hämtade från de medicinska, psykologiska, sociala och pedagogiska vetenskaperna. De kriterier som

finns enligt DSM-IV ska ligga till grund för att särskilja diagnosen ADHD (uppmärksamhetsstörning) från uppförandestörning (conduct disorder), trotsyndrom och andra diagnoser. Standardiserade och väl utprovade psykologiska test om kognitiva och exekutiva funktioner, personlighet och beteende används tillsammans med ADAD-formuläret. En pedagogisk bedömning görs. Resultaten kommer att bilda underlag för att utveckla/förbättra både utredningsrutinerna och omhändertagandet/behandlingen av ungdomar som kommer till SiS ungdomsverksamhet. En matchad kontrollgrupp om ca 30 högstadieelever ingår i studien.

Projektets resultat samordnas med resultaten från det utvecklingsprojekt om läs- och skrivsvårigheter som sker parallellt vid Lövsta skolhem och från det projekt om funktionsnivå på gränsen till lätt begåvningshandikapp och/eller störning inom autismspektrum som sker vid Långanässkolan.

En rättssociologisk studie av rättssäkerhetens utveckling för tvångsomhändertagna missbrukare under 1990-talet (V 2000-3015)

Sökande: Tf professor Karsten Åström, Avdelningen för Rättssociologi, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Jur kand Annika Staaf, Lunds universitet

Projektperiod: 2000-01-01–2003-12-31

Beviljade medel: I 305 000 kronor

Projektet avser att studera och analysera utvecklingen av anmälan, utredning, ansökan, beslut och verkställighet av vård jämlikt LVM under 1990-talet i syfte att belysa hur ändrad rättslig reglering inverkar på tillämpning och förfarande. Särskild vikt kommer att fästas vid, om det finns skillnader i socialtjänstens och rättens handläggning, vad avser tvångsvård av män respektive kvinnor. Huvudsyftet är att analysera den ömsesidiga växelverkan rättsliga och samhälleliga processer har och vilka effekter dessa får för den enskilde för att öka förståelsen för komplexiteten i normativa strukturförändringar, vilket kan leda till en minskad risk för negativ utveckling av rättssäkerheten vid tvångsomhändertaganden av missbrukare.

Publikationer:

Hydén, H, Staaf, A, Åström, K (2003). Stressing Judicial Decisions. A Sociology of Law Perspective. Proceedings of the 21st IVR World Congress, Lund, Sweden, 12–17 August, 2003.

Staaf, A (2003). Analys av socialnämndernas utredningar inför ansökan hos länsrätt om tvångsvård jämlikt Lagen (1988:820) om vård av missbrukare i vissa fall. Forskningsbilaga till SOU 2004:3 *Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård*.

Staaf, A (2005). *Rättssäkerhet och tvångsvård. En rättssociologisk studie*. Lunds universitet: Lund Studies in Sociology of Law 22. Avhandling.

1999

LVM i Stockholm 1997 (V 98-3038)

Sökande: Enhetschef Gun-Lis Angsell, Socialtjänstförvaltningen, FoU-enheten

Medsökande: Dr Med Sci Gunnar Ågren

Projektperiod: 1999-01-01–1999-03-31

Beviljade medel: 60 000 kronor

Genom projektet söks fördjupad kunskap om LVM-vårdens förutsättningar i en större kommun, Stockholm, och vilken vård som erbjuds de som är aktuella för LVM-utredning, både de som blir dömda till LVM-vård och de vars anmälningar avskrivs. En pilotstudie med tonvikt på handläggningen samt en uppföljande studie av vad som händer med de enskilda missbrukarna, i första hand de vars anmälningar avskrivits, genomförs.

Publikationer:

Strömberg, A-M (1999). *Hur utreds LVM-anmälningar?* FoU-byrån. Socialtjänstförvaltningen, Stockholm.

En jämförelse mellan institutionsvård och intensiv fosterhemsplacering (U 99-3003; 2001/0019)

Sökande: Docent Kjell Hansson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1999-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 2 097 500 kronor

Syftet med undersökningen är att utvärdera en behandlingsmodell vid ungdomsassocierad institutionalitet där institutionsvistelse, fosterhemsplacering, familjeterapi och individualterapi kombineras. Denna behandling jämförs med traditionell behandling. Behandlingsmodellen är s.k. Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) utvecklad i USA som anpassas till svenska förhållanden. SiS-delen av undersökningen genomförs på Utredningshemmet i Hässleholm.

Publikationer:

Kyhle Westermark, P (2009). *MTFC – en intervention för ungdomar med beteendeproblem*. Lunds universitet: Lund Dissertations in Social Work.

Kyhle Westermark, P, Hansson, K, Vinnerljung, B (2007). Foster Parents in Multidimensional Treatment Foster Care: How do they deal with implementing standardized treatment components? *Children and Youth Services Review* 29, 442–459.

Kyhle Westermark P, Hansson, K, Vinnerljung, B (2008). Does multidimensional treatment foster care (MTFC) reduce placement breakdown in foster care? *International Journal of Child & Family Welfare*, 11, 2–18.

**Kvinnosynens praktiska betydelse i behandlingsarbetet med missbrukande kvinnor
(V 99-3011)**

Sökande: Fil dr Carin Holmberg, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 1999-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 275 720 kronor

Tre behandlingshem för missbrukande kvinnor, två med frivillig och ett med tvångsvård, och med uttalad kvinnosyn i arbetet undersöks. Såväl uttalade som dolda mål i behandlingsarbetet lyfts fram. Projektet söker svar på frågorna: Vilken innebörd har den uttalade kvinnosynen i arbetet och hur förstår och tolkar personal respektive de boende kvinnorna densamma? Vilken kvinnosyn förmedlas till respektive målgrupp. Hur konkretiseras den i det faktiska miljöterapeutiska arbetet.

Publikationer:

Holmberg, C (2000). *Aspekter av kvinnosynen i missbruksbehandling. Empiriska exempel och teoretiska funderingar*. Ersta Sköndal högskola: Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 14.

Holmberg, C (2001). Skiljer "vi" oss från "dom"? *Socionomen* 5/2001:51–55.

**Att tala om övergrepp och svåra erfarenheter. Behandling på särskilda ungdomshem
(U 99-3001)**

Sökande: Fil dr Margareta Hydén, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Professor Karin Aronsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Projektperiod: 1999-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: 1 175 000 kronor

Projektets syfte är att vid två särskilda ungdomshem studera de problem, svårigheter och dilemman som personalen ställs inför, när de möter flickor som utsatts för sexuella övergrepp. Hur handskas personalen med sådana problemsituationer? Projektets vidare syfte är att bidra till långsiktig kunskapsuppbyggnad förvård och behandling av denna grupp flickor.

Publikationer:

Överlien, C (2003). Innocent Girls or Active Young Women? Negotiating Sexual Agency at a Detention Home, *Feminism & Psychology* 13 (3): 345–367.

Överlien, C (2004). Girls on the Verge of Exploding. Voices of Sexual Abuse, Agency & Sexuality at a Youth Detention Home, Linköping Studies in Arts and Science, 301. Avhandling.

Överlien, C, Aronsson, K, Hydén, M (2003). The Focus Group Interview as an In-Depth Method – Young Women Talking about Sexuality. *International Journal of Social Research Methodology* 8 (4): 331–344.

Överlien, C, Hydén, M (2003). Work Identity at Stake: The Power of Sexual Abuse Stories in the World of Compulsory Youth Care. *Narrative Inquiry* 13 (1): 217–242.

Hur tänker man behandling? (U 99-3019)

Sökande: Fil dr Claes Levin, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1999-01-01–2001-12-31

Medsökande: Professor Sune Sunesson

Beviljade medel: I 267 000 kronor

Tjugofem ungdomar på en behandlingsavdelning vid ett särskilt ungdomshem jämförs med lika många ungdomar som efter akut- eller utredande placering blir föremål för andra typer av åtgärder. Projektet söker svar på frågorna: Vilka föreställningar styr behandling och rehabilitering av omhändertagna ungdomar? Vilka samband finns mellan dessa föreställningar, sättet att utföra och organisera behandlingsarbetet och vilka konsekvenser får behandlingsarbetet för de unga? I studien intervjuas socialsekreterare och behandlare upprepade gånger. En uppföljning sker 18 månader efter intagningen på ungdomshemmet.

Transnationellt adopterade ungdomar på §12-hem (U 99-3009)

Sökande: Professor, överläkare Torsten Tuvemo, Akademiska Barnsjukhuset, Uppsala

Medsökande: Professor, överläkare Anne-Liis von Knorring; professor Lennart Melin; Dr Med Sc Lemm Proos

Projektperiod: 1999-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: I 256 000 kronor

Projektet avser att identifiera orsakerna till de transnationellt adopterades överrepresentation på särskilda ungdomshem. I studien ingår en matchad kontrollgrupp av ej placerade transnationellt adopterade ungdomar. Ytterligare kontrollgrupper, en svensk grupp placerade, samt placerade med invandrarbakgrund på samma ungdomshem kommer att jämföras. Somatiska, sociala och psykologiska data kommer att insamlas. Intervjuer och allmänpsykologisk och neuropsykologisk undersökning kommer att genomföras.

Publikationer:

Elmund, A (2007). *Overrepresentation of Internationally Adopted Adolescents in Swedish §12-institutions*. Akademisk avhandling, Medicinska fakulteten, Uppsala universitet.

Elmund, A, Melin, L, von Knorring, A-L, Proos, L, Tuvemo, T (2004). Cognitive and neuropsychological functioning in transnationally adopted juvenile delinquents, *Acta Paediatrica*, 93:1507–1513.

1998

Psykiska störningar hos ungdomar med sociala problem (U 98-3008)

Sökande: Professor Bengt-Åke Armelius, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet

Medsökande: Docent Bruno Hägglöf, Psykiatriska institutionen, Umeå universitet

Projektperiod: 1998-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 900 000 kronor

Projektet anknyts till pågående projekt vid institutionen för tillämpad psykologi ("Behandlingsprojektet") och barnpsykiatri vid Umeå universitet och utgör en longitudinell studie med omfattande intervjuer med ungdomar samt större datainsamlingar vid projektets början och slut. Avsikten är att fokusera på ungdomar med psykiska problem på SiS institutioner.

Publikationer:

Börjesson, C, Armelius, B-Å, Östgård-Ybrandt, H (2005). The Psychometric Properties of the Swedish Version of the Adolescent Drug Abuse Diagnosis (ADAD). *Nordic Journal of Psychiatry* 61(3): 225–232.

Groth, J & Lundquist, G (2007). *Intelligens, självbild och symptom hos ungdomar med antisocial problematik*. Examensuppsats, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Östgård-Ybrandt, H (2004). Self-concept, inner residue of past relationships and social functioning in adolescence. A study of age and gender differences in groups of normal and antisocial adolescents. Department of Psychology, Umeå University. Avhandling.

Svåra uppväxtförhållanden bland flickor – bakgrund, konsekvenser och åtgärder (U 98-3026)

Sökande: Professor Lars R Bergman, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil dr Margit Wångby, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 845 000 kronor

Inom forskningsprogrammet Individuell Utveckling och Miljö (IDA) observerades att dubbelt så många flickor som pojkar under uppväxten levde under mycket trassliga hemförhållanden. Huvudsyftet är nu att få ökad kunskap om den process som leder till att vissa flickor får allvarliga utagerande problem. Longitudinella data för 1300 barn inom IDA-projektet samt nyinsamlade intervjudata för institutionsplacerade flickor samt en kontrollgrupp kommer att användas. Resultaten kommer att leda till förslag på preventiva åtgärder och uppslag till behandling.

Publikationer:

Bergman, LR, Wångby, M (1998). Are girls more than boys subjected to disrupted upbringing conditions? *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 7, 194–203.

Bergman, LR, Wångby, M (1999). We do not know if today, in Sweden, girls more than boys are subjected to disruptive conditions of upbringing. *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 8, 79–80.

Wångby, M, Bergman, L (2001). The relative importance of disrupted upbringing conditions and early externalizing problems for later antisocial problems. *Stencil*, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet.

Klientperspektiv på motivationsarbetet inom LVM-vården (V 98-3029)

Sökande: Anders Bergmark, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Mats Ekendahl, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01–1999-06-30

Beviljade medel: 552 000 kronor

Syftet är att beskriva, typologisera och analysera hur LVM-vårdsklienter uppfattar och värderar de centrala momenten i LVM-vården. Även deras egna tidigare erfarenheter, upplevelser och konkreta tvångsåtgärder, framtida möjligheter och handlingsstrategier som har relevans för motivationsarbete och eventuella följder kommer att analyseras. Grundläggande klientstrategier kommer att identifieras.

Publikationer:

Ekendahl, M (2001). *Tvingad till vård – missbrukares syn på LVM, motivation och egna möjligheter*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete. Akad. avh.

Ungdomar från särskilda ungdomshem i brottsliga nätverk (U 98-3021)

Sökande: Socionom/doktorand Charlotta Fondén, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-09-01–2000-12-31

Beviljade medel: 860 000 kronor

En undersökning skall genomföras avseende ungdomar som varit placerade på särskilda ungdomshem i Stockholms län och som varit medlemmar i brottsliga nätverk i Stockholm. Tre befintliga projekt ("Brottsliga nätverk i Stockholm", "Utvärdering av socialtjänstens institutionsvård av barn och ungdomar", "24-årsuppföljning av ungdomar som varit inskrivna på särskilda ungdomshem") kommer att användas i kombination med nya inhämtade data. Ett syfte är att se om deltagande i brottsliga nätverk påverkas av de mest brottsbelastade ungdomarna.

Publikationer:

Fondén, C (2001). "Gola aldrig ner någon". Intervjuer med personer som i tonåren misstänkts för brott. I: Estrada, F & Flyghed, J (red): *Den svenska ungdomsbrottsligheten*, Studentlitteratur, Lund.

Sarnecki, J (1999). *Ungdomar från särskilda ungdomshem i Stockholms brottsliga nätverk*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 3.

Statistiska index och prediktorer inom den institutionella missbrukarvården (V 98-3011)

Sökande: Professor Ove Frank, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil dr Ingegerd Jansson, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01–2000-12-31

Beviljade medel: I 139 000 kronor

Mått och metoder för kvantitativ statistisk analys av klienter inom institutionsvården utvecklas. Datamaterial från DOK, UNGDOK, MAP och den svenska delen av det europeiska samarbetsprojektet BIOMED II ska användas. Avsikten är att använda statistiska metoder för analys av data om missbrukare, klienter och vårdinsatser dels genom användning av explorativa statistiska modeller (t.ex. klusteranalys) och dels genom utveckling av statistiska förklaringsmodeller.

Publikationer:

Frank, O (2000). "Validating clustering in large contingency tables", Paper presented at 7th Conference of the *International Federation of Classification Societies*, Namur, Belgien.

Dahl, A. (2003) Ett underlag för ADAD-index. Stencil. Statistiska institutionen, Stockholms universitet.

Frank, O (2000). Structural Plots of Multivariate Binary Data. *Journal of Social Structure* 1(4): 1–19.

Frank, O, Jansson, I, Larsson, J, Reichmann, S, Soyez, V, Vielva, I (2001). Addiction severity predictions using client network properties. *International Journal of Social Welfare* 10: 215–223.

Hagberg, J (2003). Könseffekter i ADAD-data. *Stencil*, Statistiska institutionen, Stockholms universitet.

Jansson, I (2001). *Problem i sammanfattande mått i ASI*. Allmän SiS-rapport nr 10.

Lorenc, B (2002). Entropy-based Measures of Association. *Stencil*, Statistiska institutionen, Stockholms universitet.

Ravndal, E, Lauritzen, G, Frank, O, Jansson, I, Larsson, J (2001). Childhood Maltreatment Among Norwegian Drug Abusers in Treatment. *International Journal of Social Welfare* 10: 142–147.

Salutogen utredning och behandling. En kvasiexperimentell studie med inriktning på asociala ungdomar (U 98-3002)

Sökande: Docent Kjell Hansson, Inst. för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet

Medsökande: Professor Marianne Cederblad, Inst. för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet

Projektperiod: 1998-01-01–1998-12-31

Beviljade medel: 640 000 kronor

Projektet bygger på tidigare ett tidigare SiS-finansierat projekt (U95-3030). Syftet med detta projekt är att undersöka hur en tungt belastad ungdomsgrupp klarar sig. Ett annat syfte är att jämföra resultat av en salutogen (hälsobringande) utredning och behandlingsinsats med konventionell utredning som bedrivits tidigare på utredningsavdelningen vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Lund. Det tredje syftet är att utröna om salutogena faktorer jämfört med patogena faktorer i en tungt belastad ungdomsgrupp har betydelse för prognosen.

Publikationer:

Hansson, K, Olsson, M (2001). Känsla av sammanhang – ett mänskligt strävande. *Nordisk Psykologi* 53 (3): 238–255.

Hansson, K, Olsson, M, Cederblad, M (2004). A Salutogenic Investigation and Treatment of Conduct Disorder. *Nordic Journal of Psychiatry* 58 (1): 5–16.

Hansson, K, Olsson, M, Schüller, K (2002). Så kan beteendestörda ungdomar få hjälp. *Socionomen*, 5/2002.

Hult, S, Waad, T, Cederblad, M, Hansson, K (1996). *Salutogen miljöterapi i teori och praktik – en introduktion för blivande salutogener*. Forskning om barn och familj, nr 7/1996. Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet.

Olsson, M (2007). *Unga vuxna med en historia av uppförandestörning – En långtidsuppföljning med ett salutogent och ekologiskt perspektiv*. Lunds universitet: Lund Dissertations in Social Work 24.

Ungdomar i §12-vård – Önskemål om hjälp och delaktighet (U 98-3028)

Sökande: Fil dr Anne Hermodsson, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Karsten Åström, Avdelningen för rättssociologi, Lunds universitet

Projektperiod: 1998-09-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Syftet med undersökningen är att låta ungdomarna på SiS institutioner själva ”komma till tals” genom att själva få uttrycka sina åsikter, sina önskemål om hjälp och delaktighet i behandlingen. Som grundmaterial används SiS dokumentation om ungdomsvården (ADAD). Intervjuer med ungdomar i behandling kommer att utgöra komplement. Resultaten bör få betydelse för institutionernas metodutvecklingsarbete.

Publikationer:

Hermansson, A, Hansson, C (2005). "Demokrati i det lilla?" *Ungdomars delaktighet i sin behandling*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

Utvärdering av behandlingen av pojkar på särskilda ungdomshem (U 98-3037)

Sökande: Fil dr Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Medsökande: Doktorand Teci Hill, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Projektperiod: 1998-09-01–2003-12-31

Beviljade medel: 2 483 500 kronor

Undersökningens syfte är att utvärdera behandlingsresultatet av kognitiv beteendeterapi, som sedan några år används vid Sundbo ungdomshem. Behandlingsutfallet kommer att jämföras med resultaten från Långanäs och Stigby ungdomshem. Utvärderingen kommer att ge kunskap om KBT-modellens värde i svensk behandlingsmiljö.

Publikationer:

Holmqvist, R, Hill, T, Lang, A (2005). *Ger ART bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem*, Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Utvärdering av slutna ungdomsvård (U 98-3036)

Sökande: Professor Eckart Kühlhorn, SORAD, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Jessica Palm, SORAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-10-15–2001-12-31

Beviljade medel: 967 694 kronor

Projektet syftar till att utvärdera den nya påföljden – slutna ungdomsvård. Både rätts-sociologiska och omsorgsaspekter med relevans för den nya påföljden belyses. Projektet ska ge svar på frågan, i vilken utsträckning intentionen, dvs att slutna ungdomsvård ska vara ett alternativ till fängelsestraff för unga lagöverträdare, kan anses vara uppfyllda.

Publikationer:

Kühlhorn, E (2002). *Slutna ungdomsvård. Rättsliga reaktioner på de ungas brott före och efter införandet 1999*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 5.

Palm, J (2003). *Ungdomarnas upplevelse av slutna ungdomsvård. En jämförelse med LVU-placeringar och fängelse*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

Alkoholmissbrukares livshistorier (V 98-3023)

Sökande: Fil dr Noriko Kurube, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet
Vetenskaplig ledare: Professor Lars Oscarsson, Institutionen för samhällskunskap, Örebro universitet
Projektperiod: 1998-08-01–2000-12-31
Beviljade medel: 950 000 kronor

Det övergripande syftet är att genom livsberättelser (20–24 st) hos kvinnliga och manliga LVM-vårdsklienter och Länkmedlemmar studera skillnader samt ge kunskap om klienternas livshistoria och -situation för att kunna utveckla en LVM-vård som utgår från livssituationen. Livshistorier bör kunna ge en uppfattning om de existentiella villkor som bidrar till olika förutsättningar för missbrukare i olika livsfaser och de värderingar som ligger bakom olika livsstilar.

Publikationer:

Kurube, N (2001). LVM-klientens livssyn: Det förlorade livet eller livet som oändlig kamp. *Socionomen* 5: 56–61.

Kurube, N (2004). *Det förlorade livet eller livet som oändlig kamp. LVM-klienters livshistorier med fokus på kvinnor*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

En studie av reflektion och handledning som resultat av personalutbildning på SiS institutioner (Ö 98-3010)

Sökande: Fil mag, doktorand Ingemar Svensson, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet
Medsökande: Professor Håkan Jenner, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet
Projektperiod: 1998-01-01–1999-12-31
Beviljade medel: 1 371 000 kronor

Projektets syfte är att belysa villkoren för att praktikers erfarenhetsbaserade kunskap ska kunna utvecklas samt villkoren för att kunskapen ska kunna användas i det dagliga arbetet. Projektet har två huvudfrågeställningar: 1) Hur ser villkoren ut för reflekterande processer i utbildningen? 2) Hur ser villkoren ut för reflekterande processer i praktiken? Studien belyser utbildningsinsatser, lärande, kunskapsutveckling och kunskapsanvändning samt hur individ- och miljöfaktorer spelar in för resultaten. Totalt 350 personer vid SiS institutioner ingår i undersökningen och resultaten kan ingå i SiS beslutsunderlag för personalens kunskapsutveckling.

Publikationer:

Nilsson, L (2003). *Lärande och kunskapsanvändning – en studie om kompetensutveckling genom personalutbildning och arbete vid särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Nilsson, L, Svensson, I (1999). *Att utveckla yrkesrollen genom utbildning – Behandlares och lärares uppfattning om två utbildningar inom SiS*. Växjö universitet: Inst. för pedagogik.

Nilsson, L, Svensson, I (1999). *Lärande och kunskapsanvändning. Redovisning av en delfi-studie*. Växjö universitet: Pedagogisk kommunikation, nr 6.

Nilsson, L, Svensson, I (1999). Förutsättningar för reflektivt lärande. *Socialt perspektiv* nr 4.

Nilsson, L, Svensson, I (2001). Villkor för kompetens- och verksamhetsutveckling. I: Jenner, H, Gerrevall, P (red): *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

1997

Flickors röst under utredning och behandling – Hur ungdomar med olika bakgrund blir hörda i samtal och i skriftliga dokument (U 97-3005)

Sökande: Professor Karin Aronsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Medsökande: Doktorand Karin Osvaldsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Projektperiod: 1997-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 770 000 kronor

Syftet är att följa ett antal flickor på särskilda ungdomshem genom analyser av institutionella samtal och utredningsdokument och genom livshistorieintervjuer. Några frågor som man söker svar på är följande. Hur förstår flickorna institutionella samtal? På vilket sätt gör de sig hörda i samband med samhällsliga ingripanden och placeringar? Vilka missförstånd kan man identifiera? Vilken roll spelar etnisk tillhörighet för flickornas möjlighet att göra sin röst hörd?

Publikationer:

Aronsson, K (2001). Ideologiska dilemmor och en flyktingflickas röst. I: Aronsson, K (red): *Haverier i social barnvård. Fem fallstudier*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.

Osvaldsson, K (1997). Social Accounts in Conference Talk: A Case Study on the Voice of a Girl in an Assessment Centre. I: Linell, P, Ahrenberg, L, Jönsson, L (red): *Samtal och språkanvändning i professionerna*. Uppsala: ASLA:s skriftserie 11.

Osvaldsson, K (2002). Talking Trouble. *Institutionality and Identity in a Youth Detention Home*. Akademisk avhandling, Linköpings universitet: Tema Barn.

Tvångsngripanden, frivillig vård och livsstilsförändring. Behandlingserfarenhetens roll i det långsiktiga rehabiliteringsförloppet (V 97-3015)

Sökande: Psykolog Jan Blomqvist, Socialtjänstförvaltningen, FoU-byrån

Medsökande: Dr Med Sc Gunnar Ågren, Socialtjänstförvaltningen, FoU-byrån

Projektperiod: 1997-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 1 456 000 kronor

Projektet syftar till att ge kunskap om behandlingens roll i den långsiktiga rehabiliteringsprocessen vid alkohol- och narkotikamissbruk, med särskild fokus på upplevelser

av ingripanden utan den enskildes samtycke. Mer specifika aspekter, som kommer att belysas är a) likheter och skillnader mellan de "verksamma inslagen" i spontanläkning och behandling; b) samspelet mellan livshändelser och behandlingserfarenheter med avseende på hur missbruket utvecklas; c) specifika omständigheter, under vilka frivillig vård resp. tvångsvård kan påskynda och underlätta "naturliga" förbättringsprocesser; d) specifika omständigheter, under vilka frivillig vård resp. tvångsvård kan försvåra eller omintetgöra långsiktig rehabilitering; samt e) likheter och skillnader mellan alkohol- och narkotikamissbrukare i nämnda avseenden.

Publikationer:

Blomqvist, J (2002). Recovery With and Without Treatment: A Comparison of Resolutions of Alcohol and Drug Problems. *Addiction Research and Theory* 10 (2): 115–118.

Blomqvist, J (2002). *Att sluta med narkotika – med och utan behandling*. Socialtjänstförvaltningen i Stockholm. FoU-rapport 2002:2.

Christophs, I (2002). *Tvångsvård på gott och ont*. Stockholms stad: FoU-rapport 2002:5.

Dolda resurskrävande problem i vård och omsorgsorganisationer (U 97-3019)

Sökande: Fil dr Gurli Fyhr, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet

Projektperiod: 1997-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 990 000 kronor

Projektet bygger på tidigare studier rörande handledning på vårdinstitutioner. Syftet är att vidareutveckla den i tidigare forskning empiriskt grundade teorin genom att studera de identifierade problemkomplexen och göra teorin mer generaliserbar. Tre särskilda ungdomshem skall bilda stomme i studien. Var och en av dem studeras i par med respektive ett daghem, en sjukhusenhet och en skolenhet.

Publikationer:

Fyhr, G (1999). *Klockbacka – en välintegrerad akutinstitution*. Statens institutionsstyrelse: SiS följer upp och utvecklar nr 3.

Fyhr, G (2000). *Hamnargården – problem, resurser och förslag till åtgärder*. Statens institutionsstyrelse, Dnr 120-016-2000.

Fyhr, G (2001). Ett § 12-hem på fall. *Socionomen* 5:78–82.

Fyhr, G (2001). Destruktiva processer då fritids integreras med skolan. *Psykologtidningen* 3: 4–7.

Fyhr, G (2001). Residential Institutions Requesting Supervision: A Theoretical Analysis of an Empirically Studied Problem. *Child and Family Social Work* 6: 59–66.

Fyhr, G (2002). "Planned Barriers" against Destructive Psychological Processes in Care Organizations. *The Qualitative Report* 7 (2).

En studie av utlandsadopterades syn på sina uppväxtvillkor och sin livssituation (U 97-3003)

Sökande: Doktorand Katarina von Greiff, Hälsohögskolan i Stockholm

Medsökande: Professor Birgitta Qvarsell, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1997-01-01–1997-12-31

Beviljade medel: 200 000 kronor

Studien avser att belysa internationella adoptioner genom att lyfta fram några olika perspektiv på fenomenet och undersöka dess innebörder och konsekvenser. De adopterades livssituation här i Sverige kommer att studeras främst genom en kvalitativ intervjuundersökning med två grupper av adopterade som ursprungligen kommit från Columbia. Den ena gruppen intervjuade blir unga, vuxna adopterade från Columbia och uppväxta i Sverige; den andra gruppen utgörs av tonåringar från Columbia, uppväxta i Sverige, omhändertagna för samhällsvård enligt LVU och placerade på särskilt ungdomshem.

Publikationer:

von Greiff, K (2000). *Adopterade från Latinamerika – deras uppfattningar om sina uppväxtvillkor, sin livssituation och Sverige som socialisationskultur*. Stockholms universitet: Pedagogiska institutionen.

LVM-vård som kulturell ingenjörskonst. En socialantropologisk studie av en vårdforms faktiska innehåll (V 97-3002)

Sökande: Fil dr Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 1997-01-01–1998-12-31

Beviljade medel: 754 000 kronor

Syftet med studien är att utifrån den konkreta praktiken vid ett LVM-hem försöka förstå hur vården går till. Hur tar den "hårda" professionaliteten uttryck i vårdarbetet och hur samspelar den med "mjuka" faktorer som vänskap och ömsesidighet? Projektet är fokuserat på själva behandlingsprocessen, d.v.s. allt det som händer en klient från det han kommer till hemmet till dess han skrivs ut.

Publikationer:

Johansson, G (2000). *Tvång och tillit. LVM-vård som kulturell ingenjörskonst – exemplet Hornö*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

**Själv mord och våldsamt död före 25 års ålder – Följder av en omöjlig livssituation?
(U 97-3020)**

Sökande: Professor Per-Anders Rydellius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Barn- och ungdomspsykiatriska enheten, S:t Görans barnkliniker, Karolinska Institutet

Projektperiod: 1997-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 580 000 kronor

Projektets syfte är att pröva frågan om självmord respektive våldsamt död kan vara jämförbara uttryck för livsleda till följd av en omöjlig livssituation präglad av tidiga anpassningssvårigheter, ungdomsbrottslighet, missbruk och arbetsförmåga. Frågeställningen berör självmordsstegen i ungdomsåren och har väckts genom redan genomförda longitudinella undersökningar av självmord/dödsfall bland barnpsykiatriska patienter respektive ungdomar som p.g.a. asocialitet behandlats på ungdomsvårdsskolor.

24-års uppföljning av ungdomar som under åren 1990–95 varit inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholm (U 97-3001)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Socionom Ulrika Bergström, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1997-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: 2 549 000 kronor

Syftet med undersökningen är dels att studera om och i så fall på vilket sätt som de f.d. § 12-ungdomarna nu fylla 24 år och på tröskeln till vuxenlivet, skiljer sig från en normalgrupp ungdomar. Man kommer också att studera hur olika grupper av § 12-ungdomar skiljer sig från varandra vid uppföljningstillfället.

Narkotikamissbrukare i LVM-vård och deras sociala nätverk (V 97-3021)

Sökande: Socionom Anette Skärner, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Medsökande: Professor Gunnar Bernler, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1997-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 545 370 kronor

I projektet kartläggs LVM-vårdade missbrukares sociala nätverk och belyses vilken roll det sociala nätverket spelar i missbrukarens liv, framförallt hur missbrukarens sociala situation påverkas av nätverket. Dessutom skall man undersöka hur missbrukare i LVM-vård skiljer sig från andra missbrukare i dessa avseenden genom en jämförelse med en parallell studie med likartad uppläggning av narkotikamissbrukare i öppenvård.

Publikationer:

Skärner, A, Regné, M (2003). "Det är dom här jag har och inte har". En studie av LVM-vårdade narkotikamissbrukares nätverk. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

LVM-vårdens arbete – en undersökning av vårdarbetet på behandlingshem (V 97-3022)

Sökande: Fil dr Bengt Svensson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1997-01-01–2000-12-31

Beviljade medel: I 602 000 kronor

Syftet är att undersöka hur tvångsvårdens motsägelsefulla strukturella förutsättningar manifesteras i det arbete som sker på institutionen och i klienternas uppfattningar om och reaktioner på detta arbete. Studien är av processkaraktär. Effekterna av arbetet på klienterna avläses inne på institutionen och i nära anslutning till utskrivning. Hur personalkultur och klientkultur uttrycks i det sociala samspelet mellan institutionens olika kulturer undersöks också.

Publikationer:

Svensson, B (1997). Livet som narkoman. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 14 (4): 219–230.

Svensson, B (1998). Missbrukare. I: Denvall, V, Jacobsson, T (red): *Vardagsbegrepp i socialt arbete*. Stockholm: Norstedts juridik.

Svensson, B (1998). Stjärnglans över drogerna. *Socialpolitik* 3: 38–41.

Svensson, B (1999). Att vårda unga missbrukare. Alkohol och narkotika – politik, vård och dilemman. Rapport från konferens i Göteborg 12–13 april 1999, Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Svensson, B (2001). *Vård bakom låsta dörrar. Lunden, ett LVM-hem för kvinnor*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Svensson, B (2001). Om jag inte får gå ut så river jag stället – om tvångsvård av kvinnliga narkomaner. *Socionomen* 5: 62–67.

Svensson, B (2002). En jämförelse mellan tvångsvård för män och för kvinnor. I: Leissner, T, Hedin, U-C (red): *Könsperspektiv på missbruk*. Stockholm: Bjurner och Bruno.

Svensson, B (2003). *Knarkare och plitar – tvångsvården inifrån*. Stockholm: Carlssons förlag.

Asociala ungdomars sociala nätverk (U 97-3007)

Sökande: Psykolog Jan Swaling, Barn- och ungdomspsykiatriska enheten, S:t Görans barnkliniker, Karolinska institutet

Medsökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, S:t Görans barnkliniker, Karolinska institutet

Projektperiod: 1997-01-01–1998-12-31

Beviljade medel: 528 000 kronor

Syftet är att genom djupintervjuer med ungdomar på särskilda ungdomshem och ungdomar fria från asociala och psykiska störningar kartlägga och jämföra deras sociala nätverk. Genom analys och tolkning av kartläggningen genereras hypoteser om dysfunktionella mönster i nätverken med syfte att utveckla nätverksterapeutiska behand-

lingsmodeller. Ett viktigt delmål är att få kunskap om asociala invandrarungdomars sociala nätverk.

Publikationer:

Brendler-Lindqvist, M (2000). *Asociala ungdomars sociala nätverk med fokus på ungdomar med invandrar- och flyktningbakgrund*. Karolinska institutet & Stockholms universitet: Research Report nr 17.

Tvångsvård av missbrukare – ett rättsligt perspektiv (V 96-3001)

Sökande: Jur kand Ewa Gustafsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet
Medsökande: Professor Lotta Westerhäll, Rättsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
Projektperiod: 1996-07-01–1997-12-31
Beviljade medel: 600 000 kronor

Projektet syftar till, att genom en systematisk och teoretisk bearbetning av den rättsliga regleringen och det empiriska underlaget, ge en så verklighetsnära beskrivning som möjligt av tillämpningen vad avser tvångsvård av vuxna missbrukare samt att fastställa huruvida gängse rättssäkerhetsgarantier och legalitetskrav är uppfyllda.

Publikationer:

Gustafsson, E (2001). *Missbrukare i rättsstaten. En rättsvetenskaplig studie om lagstiftningen rörande tvångsvård av vuxna missbrukare*. Akad. avh. Juridiska institutionen, Lunds universitet. Stockholm: Norstedts Juridik.

Gustafsson, E (2002). Fostret i fokus, om rättssäkerhet och tvångsvård av gravida missbrukare. I: Vahlne Westerhäll, L (red): *Rättssäkerhetsfrågor inom socialrätten*. Stockholm: Norstedts juridik.

1995

Missbruk och psykisk störning (V 95-3004)

Sökande: Professor Bengt-Åke Armelius, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet
Medsökande: Fil dr Håkan Larsson, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet
Projektperiod: 1995-07-01–2001-12-31
Beviljade medel: 4 150 000 kronor

Föreliggande projekt syftar till att öka kunskaperna om kombinationen missbruk och psykisk störning dels genom att göra en noggrann genomgång av missbruk bland patienter i det s.k. Behandlingshemsprojektet, dels genom att inkludera SiS-institutionerna Frösö behandlingshem och Hessleby i den longitudinellt upplagda studien. Resultaten förväntas ge ökade kunskaper om sambanden mellan behandlingsutfall och patientkaraktäristika, vårdinnehåll och vårdkultur.

Publikationer:

Anttila, A (2005). *Missbruk och psykisk störning – prövning av en modell för att avgöra vad som är primärt*. Umeå universitet: Institutionen för psykologi, D-uppsats.

Armelius, B-Å, Armelius, K, Larsson, H, Sundbom, E (2002). *Missbrukare med psykiska störningar och psykiatripatienter. Jämförelser baserade på ASI, SASB och DMT*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

Larsson, H, Ollus, M (1999). *Ett år efter utskrivning – vad hände sen? En uppföljning av 31 LVM-klienter*. Statens institutionsstyrelse: SiS följer upp och utvecklar, 5/99.

Larsson, H (1998). *Långtidsuppföljning – process och resultat för missbrukare*, i Gerdner, A. & Sundin, Ö. (red) *Dubbel trubbel*. Nya rön och erfarenheter i diagnos och behandling av samtidigt beroende och psykisk störning. Behandlingshemmet Runnagården, Örebro.

Ollus, M, Larsson, H (2000). *Arbetsmiljö och vårdkultur (Del 6)* Frösö behandlingshem. Stencil. Statens institutionsstyrelse.

Ollus, M, Larsson, H (2000). *Arbetsmiljö och vårdkultur (Del 7)* Hessleby behandlingshem. Stencil. Statens institutionsstyrelse.

Etik och LVM (V 95-3042)

Sökande: Professor Mats Berglund, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS

Medsökande: Fil kand, teol kand Jan Arlebrink, Sjukhuskyrkan, MAS

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 650 000 kronor

Syftet med projektet är flerfaldigt, dels att göra en analys av a) klienternas existentiella situation mot bakgrund av det faktum att de befinner sig på institution av tvång, b) undersöka i vad mån klienterna uppfattar tillvaron som begriplig, hanterbar och meningsfull, c) undersöka kränkningars svårighetsgrad och konsekvenser i olika faser av motivationen samt d) göra en etisk analys av lagstiftningen, de intagnas situation samt av personalens situation. En intervjuundersökning kommer att genomföras med personalen, som fokuserar på vårdarens etiska medvetenhet och existentiella förankring. I projektet skall även ett utbildnings- och handledningsprogram utarbetas för personalen som är fokuserat på den etiska dimensionen i deras arbete.

Publikationer:

Arlebrink, J (2003). *Det existentiella lidandet – alkoholmissbrukares upplevelser av och reaktioner på tvångsvård*. Licentiatavhandling, Lunds universitet, Centrum för teologi och religionsvetenskap, Avdelningen för tros- och livsåskådningsvetenskap.

Arlebrink, J (2004). *Det moraliska ifrågasättandet och det existentiella lidandet. Alkoholmissbrukares upplevelser av och reaktioner på tvångsvård*. Lunds universitet: Lund Studies in Ethics and Theology 13. Avhandling.

**LVM-vårdens effektivitet. Ett naturligt experiment efter lagändringen 1994
(V 95-3037)**

Sökande: Professor Mats Berglund, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS

Medsökande: Kurator, fil kand Marianne Kronberg, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS

Projektperiod: 1995-07-01–2000-12-31

Beviljade medel: 1 934 700 kronor

För att förstå kausaliteten i sambandet mellan den ökade dödligheten i tvångsgruppen och tvångsvården i sig krävs antingen ett naturligt experiment eller en randomiserad kontrollerad studie. Sedan juli 1994 har de olika socialnämnderna själva ansvaret för att ansöka om tvångsvård, vilket har medfört stora regionala skillnader. Detta kan inte förklaras av olika sociala förhållanden eller olikheter i frekvensen anmälningar. I studien ska jämföras LVM-anmälda missbrukare i områden med högt respektive lågt antal LVM-ansökningar efter 24 respektive 48 månader. En rad effektvariabler studeras.

Publikationer:

Larsson Lindahl, M (2011). *Patients in Court-Ordered Substance Abuse Treatment*. Avhandling. Lunds universitet: Medicinska fakulteten.

Lindahl, ML, Öjehagen A, Berglund, M (2010). Commitment to coercive care in relation to substance abuse reports to the social services. A 2-year follow-up. *Nordic Journal of Psychiatry* 64 (6): 372–376.

Larsson Lindahl, M (2006). *Legal coercion of substance abusers; investigation, treatment and outcome*. Lic uppsats. Medicinska fakulteten, Lunds universitet.

Larsson-Kronberg M, Öjehagen A, Berglund M (2005). Experiences of coercion during investigation and treatment. *International Journal of Law and Psychiatry* 28 (6): 613–621.

Tvångsvård av vuxna missbrukare: teori, praktik och mortalitet (V 95-3013)

Sökande: Professor Anders Bergmark, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Professor Lars Oscarsson, Örebro universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 1 900 000 kronor

Projektet har tre delsyften: 1) att undersöka hur de svenska och internationella erfarenheterna när det gäller motivationsarbete med alkohol- och narkotikamissbrukare är tillämpliga inom tvångsvården av vuxna missbrukare, 2) att undersöka i vilken utsträckning tvångsvården leder till fortsatt behandling i frivilliga former och 3) att undersöka mortalitetsutvecklingen bland tvångsvårdade missbrukare.

Publikationer:

Bergmark, A (1996). Missbruk och temporalitet. En diskussion kring rationalitet, kontroll och motivation. *Nordisk alkoholtidskrift* 13 (1): 77–87.

Bergmark, A, Oscarsson, L (1999). Behandlingsmotivation och tvångsvård. *Socialvetenskaplig tidskrift* 3: 194–209.

Bergmark, A (2003). Tvångsvårdens utfall – en uppföljning av missbrukare vårdade med stöd av LVM. I Forskningsrapporter, Bilagedel till LVM-utredningens betänkande *Tvång och förändring*, SoU 2004:3.

Billinger, K (2000). *Få dem att vilja. – Motivationsarbete inom tvångsvården*. Rapport i socialt arbete nr 95. Akademisk avhandling, Stockholms universitet: Inst för socialt arbete.

Äldre missbrukare inom institutionsvård – exemplet Östfora (V 95-3012)

Sökande: Fil dr Ann Boklund-Palm, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1997-12-31

Beviljade medel: 790 000 kronor

Syftet är att undersöka vårdkedjan kring missbrukande personer, 60 år och äldre eller funktionshandikappade, intagna under en viss period på Östfora behandlingshem. Ett delsyfte är att undersöka vad som konkret görs och hur behoven tillgodoses inom behandlingshemmet och socialtjänsten i hemkommunen. Ett annat delsyfte är att beskriva de intagna, vilka speciella behov dessa människor har samt försöka belysa hur de värderar vistelsen på Östfora. Vidare är avsikten att undersöka hur missbruket liksom livssituationen utvecklas efter hemkomsten från behandlingshemsvistelsen.

Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar (U 95-3009)

Sökande: Fil dr Gunnel Colnerud, IPP, Linköpings universitet

Medsökande: Tf professor, docent Kjell Granström, IPP, Linköpings universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 1 195 000 kronor

Avsikten är att utforska personalens identifiering och erfarenhet av yrkesetiska normkonflikter i arbetet med ungdomar på § 12-hem. Man kommer att kartlägga det etiska problemområdet inom tvångsvården av ungdomar samt utröna hur personalen iakttar och hanterar etiska konfliktsituationer i vardagen. Projektet genomförs i två steg med hjälp av critical incidentmetod och intervjumetod.

Publikationer:

Colnerud, G (1997). *Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar*. Delrapport 1. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 3.

Colnerud, G (1999). *Etik och ungdomsvård – slutrapport*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 1.

En utforskerande och jämförande studie av missbrukare i psykiatrisk vård och LVM-vård (V 95-3049, V 97-3004)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för tillämpad psykologi, Lunds universitet

Medsökande: Socionom, leg psykoterapeut Eva Johnsson Fridell

Projektperiod: 1995-07-01–1997-06-30

Beviljade medel: 418 000 kronor

Detta är en djupintervjuundersökning av 41 narkotikamissbrukare som i en tidigare intervjuundersökning uppgett att de någon gång försökt begå självmord. Nio av dessa har haft LVM-vård. Bl a ska dessa frågeställningar belysas: Hur ser situationen kring ett självmordsförsök ut för narkotikamissbrukaren, hur känner, tänker och resonerar han eller hon? Vad är utlösandefaktorer och hur ser missbrukaren själv på vad som är självmordsförsök i motsats till ett i övrigt destruktivt liv? Vilka coping-strategier finns att tillgå? Innebär LVM-vård med sinaspeciella betingelser särskilda risker eller möjligheter? Vad är adekvat bemötande?

Publikationer:

Fridell, M (1998). Drogmissbrukare med psykisk störning – femårsuppföljning av tunga narkomaner. I: Gerdner, A, Sundin, Ö (red): *Dubbel trubbel. Nya rön och erfarenheter i diagnos och behandling av samtidigt beroende och psykisk störning*. Behandlingshemmet Runnagården. Örebro.

Johnsson, E (2002). *Självmordsförsök bland narkotikamissbrukare*. Lunds universitet: Lund Dissertations in Social Work nr 10.

Johnsson, E, Fridell, M (1997). Suicide Attempts in a Cohort of Drug Abusers: A 5-Year Follow-Up Study. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 96: 362–366. Också publicerad i Yearbook of Psychiatry 1998.

Johnsson, E, Fridell, M (1999). *”Plötsligt får man lust att leva”. En grupp narkomaners berättelser om sina självmordsförsök*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

Pedagogikens villkor och möjligheter inom de särskilda ungdomshemmen (U 95-3039)

Sökande: Fil dr Per Gerrevall, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 900 000 kronor

Ett väsentligt inslag i de insatser som görs för ungdomar som placeras vid särskilda ungdomshem är skolgången. Ofta finns hos ungdomarna en bakgrund där den ordinarie skolgången varit fylld av komplexa problem av olika slag. Projektets syfte är att bidra till att utveckla en specialpedagogik för de särskilda ungdomshemmen, som dels tar hänsyn till ungdomarnas speciella behov, dels tar hänsyn till de ramfaktorer som styr verksamheten.

Publikationer:

Fritzén, L (1998). *Pedagogikens janusansikte. Om det kommunikativa handlandets didaktiska villkor och konsekvenser*. Lund University Press: Lund Studies in Education 8. Akad. avh.
Gerrevall, P, Jenner, H (red) (1997). *När skola möter behandling. Om pedagogikens villkor vid de särskilda ungdomshemmen*. Högskolan i Växjö, Inst. för pedagogik: Pedagogisk rapport nr 1.
Jenner, H, Gerrevall, P (red) (2001). *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.
Skola och behandling på ungdomshem. *Socialt perspektiv*, 1997, vol 76, nr 1.
Skola som vändpunkt. *Socialt perspektiv*, 2001, vol 80, nr 1.
Svensson, I (2003). *Phonological dyslexia. Cognitive, Behavioural and Hereditary Aspects*. Akad. avhandling. Göteborgs universitet: Psykologiska inst. (paper III & IV).

Behandlarrollen i missbrukarvården: professionell hållning och empati (V 95-3021)

Sökande: Fil dr Ulla Holm, Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1999-12-31

Beviljade medel: 1 026 000 kronor

Syftet är att studera hur professionellt förhållningssätt och empatisk förmåga hos personal vid behandlingshem inom missbrukarvården utvecklas och påverkas av dels utbildning, fortbildning och handledning och dels personlighetsrelaterade faktorer som självkännetidom och hantering av egna psykiska behov. Projektet omfattar personal vid Salberga och Rällsögården och innehåller såväl en kvantitativ som en kvalitativ undersökning.

Publikationer:

Holm, U (2001). *Empati och professionellt förhållningssätt. Behandlarrollen i missbrukarvården*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 3.
Holm, U (2002). Empathy and Professional Attitude in Social Workers and Non-Trained Aids. *International Journal of Social Welfare* 11: 1–10.

En rättslig studie av tvångsvård av barn och unga (U 95-3008)

Sökande: Jur kand, tf lektor Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Professor Lotta Westerhäll, Rättsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1999-12-31

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Syftet är att undersöka svensk lagstiftning och rättstillämpning rörande tvångsvård av barn och ungdom i avsikt att belysa rättssäkerheten. Forskningen genomförs huvudsakligen med vedertagen rättsvetenskaplig metod med komparativa inslag.

Publikationer:

Mattsson, T (1998). Barnets mening i LVU-processen. *Socialvetenskaplig tidskrift* 1.
Mattsson, T (2002). *Barnet och rättsprocessen. Rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*. Akad. avhandling. Juristförlaget i Lund.

Länsrättens tillämpning av LVU och flickors respektive pojkars asocialitet (U 95-3016)

Sökande: Fil dr Astrid Schlytter, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 1995-07-01–2000-12-31

Beviljade medel: I 450 000 kronor

Studiens övergripande syfte är att belysa om socialtjänsten ägnar större uppmärksamhet åt pojkars asocialitet och om pojkar får större del av socialtjänstens insatser (inklusive tvångsvård enligt LVU) än vad flickor får. Studien avser att belysa bl.a. följande frågeställningar: Huruvida kriterierna för tvångsvård enligt 3§ LVU bättre överensstämmer med pojkars asocialitet än flickors? Huruvida utredningarna som ligger till grund för socialnämndens insatser uppfyller de dubbla syftena: att vara underlag både för domstolens prövning och för det sociala arbetet samt vilken ömsesidig påverkan som föreligger mellan rättspraxis och det sociala arbetet?

Publikationer:

Schlytter, A (1999). *Kön och juridik i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur. Schlytter, A (1999). Flickor på undantag. *Socionomien* 2: 21–23.

Schlytter, A (2000). Kvinnokroppen som text. *Socialvetenskaplig tidskrift* 1–2: 109–119.

Behandlingsbegreppet i teori och praktik (U 95-3023)

Sökande: Professor Sune Sunesson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Medsökande: Fil dr Hans Swärd, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: I 350 000 kronor

I denna studie görs en analys av innehållet i behandlingsbegreppet. Man skall bl.a. studera vilka argument och motiv som styr behandlingssideologin under olika epoker och hur dessa är kopplade till bredare ekonomiska och ideologiska utvecklingstrender. Exempel på frågeställningar som kommer att belysas är: Vilka bakomliggande idéer eller vetenskapliga influenser har styrtd vårdinnehållet vid olika tidpunkter och vad har dessa idéer inneburit för relationen mellan vård och straff?

Publikationer:

Levin, C (1996). *Barnen mellan straff och behandling*. I: Armelius, B-Å m fl (red): *Vård av ungdomar med sociala problem*. Stockholm: Liber utbildning och Statens institutionsstyrelse.

- Levin, C (1997). *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökning 94*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.
- Levin, C (1998). *Uppfostringsanstalten. Om tvång i föräldrars ställe*. Lund: Arkiv förlag.
- Levin, C (1999). Hur går det för ungdomar efter tvångsvård? *Social forskning* nr 1.
- Levin, C, Sunesson, S, Swärd, H (1998). *Behandling. I: Denvall, V, Jacobsson, T (red): Hverdagsbegreber i socialt arbejde. Ideologi, teori og praxis*. Köpenhamn: Hans Reizel. (Utgiven på svenska av Norstedt juridik, Stockholm)
- Svensson, K (1998). *Straff eller behandling – om statens strategier mot gränsöverträdande ungdom under 1900-talet*. Lunds universitet: Meddelanden från Socialhögskolan 1998:1.
- Svensson, K (2000). Kvinnorollen i institutionsvården. *Stencil*. Lunds universitet: Socialhögskolan.

Inkorporeringen av anhöriga i behandlingsarbetet – en sociologisk studie (U 95-3032)

Sökande: Docent Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Maria Arvidsson, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 675 000 kronor

Anhörigas betydelse inom vård- och behandlingssektorerna har alltmer kommit att betonas i det svenska samhället. Detta visar sig på olika sätt: inom behandlingsideologierna är numera s.k. nätverksarbete centralt. Syftet med denna studie är att analysera vad som kan uppmuntra, respektive förhindra ett konstruktivt samarbete mellan personal, ungdomar och deras anhöriga.

Publikationer:

Bangura-Arvidsson, M (1996). Att sätta gränser för det normala. *Stencil*. Lunds universitet.

Bangura-Arvidsson, M, Åkerström, M (1996). *Anhörigarbete på särskilda ungdomshem – en preliminär rapportering*. Network for Research in Criminology and Deviant Behavior at Lund University nr 4.

Bangura-Arvidsson, M, Åkerström, M (1999). *När anhöriga involveras – Personalens beskrivning av anhörigarbete på särskilda ungdomshem*. Bearbetning av David Wästerfors, Network for Research in Criminology and Deviant Behavior at Lund University, 1999:1. Utgiven med samma titel som Forskningsrapport nr 2 2000 av Statens institutionsstyrelse.

Åkerström, M (1998). Ambivalens i anhörigarbete – teoretisk acceptans och accepterande motretorik. *Nordisk tidskrift for kriminalvidenskab* 85 (2): 100–112.

Förteckning över forskningsrapporter i SiS publikationsserie

2013 (t.o.m. maj)

Martin Hugo: *Meningsfullt lärande i skolverksamheten på särskilda ungdomshem. Institutionsvård i fokus nr 1.*

2012

Tommy Lundström, Marie Sallnäs, Maria Andersson Vogel: *Utvärdering av en förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdas vid SiS-institution. Institutionsvård i fokus nr 2.*

Lina Ponnert: *Komet på särskilda ungdomshem. Organisationens, föräldrarnas och socialtjänstens perspektiv. Institutionsvård i fokus nr 8.*

2011

David Shannon: *Follow-up of youths admitted to SiS youth care facilities 1997–2001. Institutionsvård i fokus nr 4.*

2010

Inga Tidefors: *”Det känns som jag inte har haft nåt riktigt liv än”. Fyrtiofem tonårspojkar som har begått sexuella övergrepp. Forskningsrapport nr 1.*

2009

Mats Fridell, Johan Billsten, Iréne Jansson och Rickard Amylon: *Femårsuppföljning. Kvinnor vårdade på Lundens ungdomshem och LVM-hem. Forskningsrapport nr 1.*

Idor Svensson: *Att utveckla läs- och skriförmågan bland elever på särskilda ungdomshem. Forskningsrapport nr 2.*

David Wästerfors: *Konflikthantering i ungdomsvård ur ett sociologiskt perspektiv. Forskningsrapport nr 3.*

Leila Billquist och Anette Skårner: *En påtvingad relation? Kontaktmannaskapets utövande och villkor inom LVM-vården. Forskningsrapport nr 4.*

Goran Basic, Joakim Thelander och Malin Åkerström: *Vårdkedja för ungdomar eller professionella En processutvärdering av projektet "Motverka våld och gäng"*. Forskningsrapport nr 5.

2008

Leili Laanemets och Arne Kristiansen: *Kön och behandling inom tvångsvård*. Forskningsrapport nr 1.

Titti Mattsson: *Ungas delaktighet. Exemplet institutionsvård*. Forskningsrapport nr 2.

2007

Göran Johansson: *Annars får man inte vara med*. Forskningsrapport nr 1.

Johannes Fäldt, Jessica Storbjörk, Jessica Palm, Lars Oscarsson, Kerstin Stenius: *Vårdkedje-projektet. Tre utvärderingsperspektiv*. Forskningsrapport nr 2.

2006

Lars Bergström och Annika Rudqvist: *Att starta ett särskilt ungdomshem – exemplet Klarälvsgården*. Forskningsrapport nr 1.

2005

Rolf Holmqvist, Teci Hill och Annicka Lang: *Ger ART bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem*. Forskningsrapport nr 1.

Anne Hermodsson och Cecilia Hansson: *"Demokrati i det lilla?". Ungdomars delaktighet i sin behandling*. Forskningsrapport nr 2.

Göran Johansson: *Påverkan eller total förändring? Kritik av en förhållning med avstamp i ett program mot missbruk och kriminalitet*. Forskningsrapport nr 3.

2004

Leif Nilsson: *Lärande och kunskapsanvändning. Kompetensutveckling genom personalutbildning och arbete vid särskilda ungdomshem*. Forskningsrapport nr 1.

Noriko Kurube: *Det förlorade livet eller livet som oändlig kamp LVM-klienters livshistorier med fokus på kvinnor*. Forskningsrapport nr 2.

2003

Anette Skårner och Margareta Regnér: *"Det är dom här jag har och inte har."* Om LVM-vårdade narkotikamissbrukares sociala nätverk. Forskningsrapport nr 1.

Jessica Palm: *Ungdomarnas upplevelse av slutna ungdomsvård. En jämförelse med LVU-placeringar och fängelse.* Forskningsrapport nr 2.

Göran Johansson: *Kultur – Forskning – Missbruk – Vård. Motsägelser.* Forskningsrapport nr 3.

2002

Bengt-Åke Armelius, Kerstin Armelius, Håkan Larsson och Elisabet Sundbom: *Missbrukare med psykiska störningar och psykiatripatienter Jämförelser baserade på ASI, SASB och DMT.* Forskningsrapport nr 1.

Madeleine Jeanneau: *Arbetsmiljö och behandlingskultur Jämförelser mellan SiS-institutioner och andra vårdmiljöer.* Forskningsrapport nr 2.

Göran Johansson: *Bete sig normalt. Ett perspektiv på den vuxna familjehemsvården.* Forskningsrapport nr 3.

Lena Yohanes, Anna Angelin, Anders Giertz och Hans Swärd: *"De kommer ut fräscha och fina."* Om tvång och hemlöshet. Forskningsrapport nr 4.

Eckart Kühnhorn: *Slutna ungdomsvård Rättsliga reaktioner på de ungas brott före och efter införandet 1999.* Forskningsrapport nr 5.

2001

Bengt Svensson: *Vård bakom låsta dörrar. Lunden, ett LVM-hem för kvinnor.* Forskningsrapport nr 1.

Per Gerrevall och Håkan Jenner (red). *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem.* Forskningsrapport nr 2.

Ulla Holm: *Empati och professionellt förhållningssätt Behandlarrollen i missbrukarvården.* Forskningsrapport nr 3.

2000

Göran Johansson: *Tvång och tillit LVM-vården som kulturell ingenjörskonst – exemplet Hornö.* Forskningsrapport nr 1.

Malin Bangura Arvidsson och Malin Åkerström: *När anhöriga involveras. Personalens beskrivning av anhöriga på särskilda ungdomshem*. Forskningsrapport nr 2.

1999

Gunnel Colnerud: *Etik och ungdomsvård – en empirisk studie av anställdas etiska problem inom tvångsvård av ungdomar Slutrapport*. Forskningsrapport nr 1.

Eva Johansson och Mats Fridell: *"Plötsligt får man lust att leva" En grupp narkomaners berättelser om sina självmordsförsök*. Forskningsrapport nr 2.

Jerzy Sarnecki: *Ungdomar från särskilda ungdomshem i Stockholms brottsliga nätverk*. Forskningsrapport nr 3.

1998

Arne Gerdner: *LVM-vårdens kvalitet enligt socialtjänstens bedömning*. Forskningsrapport nr 1.

Berit Andersson: *Ett § 12-hem för flickor. Omdefinitioner inom ungdomsvården*. Forskningsrapport nr 2.

1997

Claes Levin: *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökningen 94*. Forskningsrapport nr 2.

Gunnel Colnerud: *Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar Delrapport 1 (Se även slutrapporten 1/99)*. Forskningsrapport nr 3.

Forskare måste våga lämna datorskärmen

David Wästerfors forskningsrapport om konflikthantering i ungdomsvården kom 2009. I höst ger han ut en bok baserad på forskningsprojektet *Kampen om skolarbete på särskilda ungdomshem*. Båda studierna bygger på personliga möten med ungdomar och personal hos SiS. Möten som är en förutsättning för hans forskning.

David Wästerfors är verksam som forskare och lärare vid Sociologiska institutionen vid Lunds universitet. Han brinner för den etnografiska metoden och har gjort många timmars fältarbete på SiS särskilda ungdomshem.

I sitt senaste projekt studerar David Wästerfors när och hur undervisningen på särskilda ungdomshem hindras eller avbryts, och när den återupprättas och fortskrider. Han har också studerat hur skolarbetet förhåller sig till andra aktiviteter på ungdomshemmen. Arbetet ligger nära pedagogen Martin Hugos forskningsprojekt *Ungdomsbrottslingar, skolan och lärande* men lägger större tonvikt vid motståndet mot skolarbetet och den institutionslogik som präglar ungdomsvården.

– Man hör ibland om att det är svårt att få komma in i verksamheter som forskare men jag tror att det handlar om hur man tar kontakt, säger David Wästerfors. Det är jätteviktigt att åka ut och få en personlig kontakt. När det är gjort har man en chans

”Man hör ibland om att det är svårt att få komma in i verksamheter som forskare men jag tror att det handlar om hur man tar kontakt.”

att avdramatisera vad det innebär att vara forskare. Annars tror folk lätt att de måste uppföra sig på något särskilt sätt eller att de måste ägna massor av tid åt ett forskningsprojekt.

– I själva verket är etnografer gladast om allt förblir ungefär som vanligt. Det är ju då man får reda på intressanta saker. Jag har själv inte haft några problem med att få komma ut och göra mina fältarbeten på SiS institutioner.

Att våga lämna datorskärmen är viktigt, betonar David Wästerfors.

– Det fungerar sällan att bara mejla och ringa utan man måste åka ut och visa vem

David Wästerfors

man är. Men då måste man förstås ha en anledning, exempelvis att göra en intervju eller presentera den egna forskningen.

Hos SiS handlar det också om att ungdomarna behöver få veta vem man är och varför man är där, förklarar han. Man måste på ett enkelt sätt kunna berätta vad forskningen går ut på.

Enkelt att komma in i vardagen

David Wästerfors tycker att SiS är en forskarvänlig miljö och att det är enkelt att komma in i vardagen på de särskilda ungdomshemmen. Det är lätt för en forskare att orientera sig eftersom rutinerna strukturerar dagarna. Man har måltider, skola, raster och möten med mera. Det finns gott om scheman, och hus och rum med olika funktioner.

– Jag kan efter ett tag oftast räkna ut var eleverna och lärarna troligtvis befinner sig, säger David Wästerfors, och jämför med ett annat projekt då han studerade affärsmän. De var svårare att följa. Man fick fånga dem med mobiltelefonen som hjälp.

Ute på institutionerna har David Wästerfors växlat mellan att sitta med elever och att vistas i personalutrymmen. När han har varit med eleverna har han gjort intervjuer och observationer men också deltagit i verksamheten. Han har exempelvis hjälpt till med skoluppgifter och spelat spel med ungdomarna på rasterna.

Själv tycker han att han haft en "nedtonad" vuxenroll ute på institutionerna.

– Intervjuerna har hjälpt mig att klargöra denna "nedtonade" vuxenroll, eftersom intervjusamtalen tydliggör vad jag intresserar mig för och vem jag är.

– Det har också fungerat bra att delta i kringhändelser, som exempelvis måltider. Det

"I själva verket är etnografer gladast om allt förblir ungefär som vanligt. Det är ju då man får reda på intressanta saker!"

har blivit naturligt eftersom jag också har spelat in samtal mellan elever och lärare. Då blir det mindre märkligt att jag även vill följa med och iakttå praktiken.

Att fältarbetet har varit givande tror David Wästerfors också beror på valet

av frågor. Det har varit lätt att få gehör för forskning om konflikter och skola.

– När jag har varit på institutionerna har lärare och elever intervjuat mig. De undrar vad jag har för syfte och vilken metod jag använder. Ämnena har inte uppfattats som konstiga.

Tre olika metoder

I forskningsprojektet har han främst använt tre olika metoder; telefonintervjuer med pedagogiska ledare, intervjuer med lärare och elever och slutligen observationer av lektioner och kringhändelser.

Det är främst observationerna och intervjuerna med lärare och elever som är etnografiska.

– Utan de metoderna skulle jag knappast ha kommit på mina projekt. Man intresserar sig inte för att dokumentera och gestalta händelser mellan människor i detalj om man använder en kvantitativ metod. Sådana saker kräver forskarens närvaro på fältet

eller åtminstone ett intresse för människors berättelser från fältet.

Fördelen med kvalitativa metoder är att materialet blir levande, dynamiskt och igenkänningsbart. Det blir rikt och nyanserat, förklarar David Wästerfors. Nackdelen är att man inte får systematiken. Varje dag är olika, varje situation är speciell.

I projektet har David Wästerfors intervjuat 40 elever och 34 lärare samt gjort över 300 timmars observationer. En nackdel med den kvalitativa metoden att materialet blir så stort och överblickbart.

Men David Wästerfors gillar det.

– Jag tycker det är roligt att ta hand om stora material. Man blir allt bättre på det med tiden.

– Det handlar om att jag är intresserad av att åskådliggöra situationer och erfarenheter. Hur skolan inom SiS fungerar i praktiken, hur skolmotivation skapas eller motarbetas och hur elever och lärare själva förklarar framgång respektive motgång.

Ny bok på gång

Forskningsprojektet inom SiS skola håller på att avslutas och kommer till hösten att avrapporteras i boken *Lektioner i motvind* som ges ut på förlaget Égalité. För att göra innehållet intressant har David Wästerfors låtit lärare och elever berätta med egna ord. Det är enkelt att känna igen sig.

I ett avslutande kapitel om slutsatser och råd riktar han sig till elever, lärare, behandlingspersonal och institutionsledning.

”Man måste på ett enkelt sätt kunna berätta vad forskningen går ut på.”

– Jag är övertygad om att SiS-ungdomarna kan engageras i ännu mer skolarbete och att det dessutom kan vara mindre konfliktfyllt och kraftlöst. Det är inte en ny manual som behövs, utan

mer, annorlunda och bättre understödda interaktioner mellan lärare och elever.

För att lyckas med skolan inom SiS är det viktigt att motverka likgiltighet och okunskap om skolarbetets betydelse bland behandlingspersonal, avdelningsföreståndare, chefer och socialtjänst. Det kan SiS göra genom att lyfta fram skolarbetets betydelse ännu mer på de särskilda ungdomshemmen.

Den etnografiska metoden är öppen för alla

Efter det tidigare forskningsprojektet om konflikthantering på SiS särskilda ungdomshem genomförde David Wästerfors regionala workshops. Då fick personalen från olika ungdomshem ta del av hans resultat och göra egna analyser av konflikthanteringen i sina verksamheter.

– Man behöver inte vara forskare för att göra fältanteckningar och försöka förstå sin vardag. Den etnografiska metoden är i princip öppen för alla.

Produktion och tryck: Ineko AB. 2013. Arb.nr: 197079.

Miljömärkt trycksak, 341 142

Forskning och utveckling har alltid haft en framskjuten plats inom SiS. Myndigheten finansierar en rad forsknings- och utvecklingsprojekt som ska förbättra vården och höja personalens kompetens.

Den här rapporten presenterar de nya forskningsprojekt inom ungdomsvård och missbruksvård som påbörjas under 2013. Dessutom redovisas pågående och avslutad forskning från tidigare år. Presentationen innehåller uppgifter om huvudsökande och beviljat belopp, liksom en beskrivning av projektens innehåll.

ISBN 978-91-87053-16-0